

1984/85:36

Måndagen den 26 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

2 § Uppskov med besvarande av fråga 1984/85:188

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

På grund av jordbruksminister Svante Lundkvists sjukdom måste besva-
randet av Bengt Kindboms fråga uppskjutas till ett senare sammanträde.

3 § Svar på fråga 1984/85:167 om fördelningen av kostnaderna för larmcentralen SOSAB

Anf. 2 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jan-Erik Wikström har frågat mig vad jag avser att göra med
anledning av televerkets skrivelse till regeringen om fördelningen av
kostnaderna för larmcentralen SOSAB.

Skrivelsen har sänts på remiss till Landstingsförbundet, Kommunförbun-
det och de kommuner som inte är anslutna till SOSAB. Remisstiden går ut
den 3 december. Regeringen kommer därefter att ta ställning till televerkets
framställning.

Anf. 3 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! SOS-tjänsten innebär att allmänheten i nödsituationer kan
slå telefonnummer 90 000 och därifrån bli vidarekopplad till önskat hjälpor-
gan, såsom polis, brandkår, jourhavande läkare, ambulans, sjöräddning och
socialjouren. SOS-tjänsten infördes genom riksdagsbeslut 1956 sedan auto-
matiseringen av telenätet fört med sig att allmänhetens möjlighet att genom
namnanrop komma i kontakt med polis, brandkår osv. i betydande
utsträckning bortfallit. Riksdagen ålade samtidigt televerket att svara för

Måndagen den
26 november 1984

Om effektivare åtgärder mot mc-olyckor

kostnaderna för SOS-tjänsten.

SOSAB utför enligt konsortialavtal mellan bolagets delägare staten, Kommunförbundet och Landstingsförbundet s. k. grundtjänster, bl. a. SOS-tjänst, på uppdrag av staten. Kommunerna har viss frihet att på lämpligt sätt anordna sin brandkårsalarmering och har då rätt men inte skyldighet att genom anslutning till SOSAB anlita bolaget för denna uppgift, som också är en av bolagets grundtjänster.

Länsalarmeringscentralerna inom SOSAB har övertagit betjäningen av 90 000-samtalen. Den kostnadsfria SOS-tjänsten, som riksdagen ålagt televerket att utföra, har alltså överförts till SOSAB, vilket möjliggjort att televerkets SOS-centraler kunnat läggas ned.

Televerket kan numera anses fullgöra åläggandet att bekosta SOS-tjänsten genom sitt bidrag till nettokostnaderna för SOSAB:s alarmeringscentraler. Televerkets skyldighet att svara för kostnaderna för SOS-tjänsten grundas på beslut av riksdagen. Regeringen bör därför inte kunna bevilja verket rätt att ta ut avgift för tjänsten.

Bortsett från detta framstår som synnerligen anmärkningsvärd televerkets avsikt att avgiftsbelägga SOS-tjänsten bara för sådana kommuner som av olika skäl valt att inte anlita SOSAB utan ordnat sin brandkårsalarmering på annat av myndigheterna godkänt sätt.

Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Enligt min mening bör televerkets hemställan både av principiella och av formella skäl inte föranleda någon regeringsåtgärd.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1984/85:35 om effektivare åtgärder mot mc-olyckor

Anf. 4 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ivar Franzén har frågat mig om regeringen delar hans uppfattning att effektiva åtgärder måste vidtas för att nedbringa antalet och omfattningen av mc-olyckorna. Han har också frågat om regeringen är beredd att pröva ett av honom framlagt förslag om krav på ett särskilt certifikat för att få framföra de större tunga motorcyklarna, samt vilka övriga åtgärder som regeringen planerar att vidta.

Ivar Franzéns uppfattning om att effektiva åtgärder behövs mot mc-olyckorna överensstämmer helt med min uppfattning. Redan förra hösten, när de preliminära olyckssiffrorna för 1983 blev kända, kallade jag till ett möte med berörda parter på mc-området.

Vid mötet framförde representanter för myndigheter, trafiksäkerhetsorganisationer, mc-klubbar och branschorganisationer många förslag till åtgärder som bedömdes kunna öka trafiksäkerheten för motorcyklister.

En särskild arbetsgrupp fick mitt uppdrag att komma med förslag till snabba insatser för att öka trafiksäkerheten för motorcyklister och cyklister.

I gruppen ingår bl. a. rikspolischefen, trafiksäkerhetsverkets generaldirektör och direktören för NTF. Två specialgrupper – med all tänkbar expertis på mc-området – har sedan början av 1984 redovisat åtgärdsförslag till ledningsgruppen.

Ett intensivt engagemang från frivilligorganisationer, myndigheter och branschorganisationer gjorde det möjligt att på kort tid få till stånd konkreta åtgärder redan till årets mc-säsong. Främst har det handlat om informations- och utbildningsinsatser.

I april kunde vi erbjuda alla mc-ägare en helt ny typ av fortbildningskurser, "guldhjälmskurserna", i regi av trafiksäkerhetsorganisationer, mc-klubbar och andra frivilligorganisationer. Instruktörerna kommer bl. a. från polisen och försvaret. Genom att staten anslagit extra budgetmedel var kurserna helt gratis. Och som en morot fungerade specialrabatter från försäkringsbranschen och motorcykelhandlarna till flera hundra kronors värde per mc-förare. Mellan 10 000 och 12 000 ungdomar har redan gått igenom guldhjälmskurserna och därigenom lärt sig att bättre behärska sin mc i kritiska situationer.

Guldhjälmskurserna innehåller tuffa övningar: bromsning, bromsning med undanmanöver och kurvtagning, allt i realistiska hastigheter.

Andra konkreta förslag som ledningsgruppen lagt fram:

- Skärpta krav på körkortsutbildningen. Ny kursplan med tyngdpunkt på mer krävande bromsövningar, förutseende körteknik och körning med passagerare.
- En överenskommelse mellan gruppen och mc-handlarna och trafikskolorna ger mc-köpare ett par timmars kostnadsfri inkörningsträning på den nya motorcykeln.

Under sommaren och hösten har arbetet fortgått. Bl. a. genomför väg- och trafikinstitutet en s. k. haveristudie på sommarens motorcykelolyckor. Resultatet av denna blir en viktig utgångspunkt för vidare förslag till trafiksäkerhetshöjande insatser.

Vid sitt sammanträde den 5 november beslöt ledningsgruppen att överlämna ett förslag till trafiksäkerhetsverket om föreskrifter för hur mc-skyddskläder bör vara utformade.

Gruppen kommer på sitt nästa sammanträde att behandla bl. a. frågan om ett särskilt körkort för tung mc. Denna fråga kan då prövas av regeringen i sådan tid att ett eventuellt förslag om särskilt körkort för tung motorcykel kan föreläggas vårriksdagen.

Anf. 5 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Det är ett mycket positivt och konstruktivt svar. Jag noterar givetvis med stor tillfredsställelse att statsrådet helt delar min uppfattning när det gäller att få till stånd effektivare åtgärder mot mc-olyckor. De förslag och åtgärder som redovisats i interpellationssvaret är jag i allt väsentligt nöjd med. Det finns anledning att ge kommunikationsministern en eloge för ett bra arbete. Det är

Om effektivare åtgärder mot mc-olyckor

inget tvivel om att de initiativ som kommunikationsministern har tagit har medverkat till de något minskade olyckssiffror som vi i dag kan spåra i statistiken.

Årets olycksstatistik måste emellertid läsas med viss försiktighet. Vi jämför ju siffror från årets dåliga mc-sommar med siffror från föregående års mycket gynnsamma mc-sommar, då vi hade strålande väder för motorcykelåkning i juli och augusti. Ändå tror jag att vi här kan utläsa litet av ett trendbrott. Vi måste försöka göra trendbrottet ännu mer markant.

Guldhjälmskurserna har tveklöst haft stor betydelse. Det finns anledning att främja en fortsättning av den verksamheten. Förslagen om skärpta krav för körkortsutbildning och fri inkörningsträning på ny motorcykel anser jag också väl värda att pröva. Det är självfallet också positivt om mc-skyddskläderna kan göras bättre. Viktigt är dock att det kan ske till rimliga kostnader, så att inte priset upplevs som ett hinder.

Jag är egentligen tveksam endast på en punkt. Det gäller ett särskilt körkort för tung mc. Såvitt jag förstår kräver införandet av ett särskilt körkort internationella överenskommelser. Det tar tid, och vi behöver snara åtgärder. Ett särskilt körkort kan också innebära en icke önskvärd byråkrati och en icke nödvändig omfattning av utbildningen.

Jag tror att det är väsentligt att den kompletterande utbildning som krävs för att öka säkerheten vid körning av tung motorcykel, då i första hand supertung motorcykel, utformas som en påbyggnadskurs och att de kompletterande proven enbart syftar till att höja säkerheten. Denna friare och effektivare form är det nog lättare att åstadkomma vid användningen av ett särskilt certifikat för supertung mc.

Det finns tre skäl för att jag tror att certifikatet är den bättre lösningen.

1. Det kan bli en snabb åtgärd.
2. Det är lättare att från tid till annan anpassa utbildning och prov till de viktigaste momenten.
3. Det blir mindre byråkrati och lägre kostnader.

Min fråga till kommunikationsministern lyder då: Är kommunikationsministern beredd att pröva frågan om ett särskilt certifikat för supertung mc, antingen med målsättningen att det skall bli en permanent lösning, eller också som en övergångsåtgärd i avvaktan på att det införs ett särskilt körkort för supertung mc?

Anf. 6 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag är inte alldeles övertygad om att det behövs någon form av internationell överenskommelse därest vi inför ett särskilt körkort för tung mc. Men det är en fråga, Ivar Franzén, som vi rimligen får anledning att pröva när ledningsgruppen eventuellt kommer med ett förslag om ett särskilt körkort. Vid sitt nästa sammanträde skall gruppen behandla denna fråga.

Jag vill gärna säga att strävan att se till att vi minskar antalet dödsolyckor bland motorcyklisterna leder till att vi självfallet skall beakta alla förutsätt-

ningar och pröva alla förslag som framförs. Jag vill inte undanta något förslag i denna prövning.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag vill då bara tacka kommunikationsministern. Jag tolkar svaret så, att även frågan om ett särskilt certifikat seriöst kommer att prövas, bland övriga bra förslag som föreläggs kommunikationsministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

*Om televerkets
verksamhet på
hemdatormarkna-
den*

5 § Svar på interpellation 1984/85:38 om televerkets verksamhet på hemdatormarknaden

Anf. 8 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ivar Franzén har frågat industriministern om regeringen avser att vidta åtgärder för att klarare avgränsa televerkets verksamhetsområde och om regeringen avser att närmare undersöka effekterna av televerkets "storskaliga inbopp" i hemdatormarknaden.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Televerket skall tillgodose behovet av säkra telekommunikationer till låg kostnad och med god kvalitet. De ekonomiska krav som statsmakterna ställer på verket skall uppfyllas. Telefonerna och andra produkter och tjänster inom området talkommunikation är basen för verksamheten. Därutöver arbetar televerket med teleanknutna informationssystem för data, text och bild. På teleområdet har verket ett övergripande ansvar för kommunikationssystemet i landet.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen gjort utfalanden med innebörden att det inte kan vara godtagbart att televerket endast skall svara för att ett väl fungerande telenät finns i vårt land. En sådan begränsning skulle vara till nackdel för både de svenska konsumenterna och den svenska teleindustrin. Sveriges ställning som ett av världens ledande telekommunikationsländer kan inte heller motivera en sådan inriktning av landets telepolitik. En sådan begränsning skulle också leda till sämre service och ökade kostnader för abonnenterna i glesbygd.

Att verket säljer kommunikationsterminaler som kan anslutas till nätet faller enligt riksdagens bedömning inom verkets verksamhetsområde. De hemdatorer som televerket säljer har en sådan användning och är exempelvis lämpliga som datavisionsterminaler. De försäljs till marknadspris och tillhör givetvis den konkurrensutsatta och – enligt riksdagens beslut – särredovisade sektorn inom verket. Därigenom förhindras det att intäkter inom monopolområdet subventionerar försäljningen av hemdatorer. Konkurrensen mellan televerket och andra företag skall ske på lika villkor.

Televerket försäljer hemdatorer på prov i ett tjugotal telebutiker. Utvecklingen av hemdatormarknaden är självfallet mycket osäker. Verket

*Om televerkets
verksamhet på
hemdatormarkna-
den*

har enligt vad man upplyst mig om inga ambitioner att, såsom Ivar Franzén antyder, bli marknadsledare eller styra marknadsutvecklingen.

Anf. 9 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret, som enligt min uppfattning inte är lika odelat positivt som svaret på den föregående interpellationen. Jag tycker t. o. m. att kommunikationsministern i det här svaret har gjort det väldigt lätt för sig.

Jag skulle vilja börja med en fråga: På vad sätt skulle abonnenter i glesbygden få bättre service och minskade kostnader genom televerkets satsning på hemdatorer? Jag kan inte se att det finns något sådant samband som kommunikationsministern antyder i sitt svar. Jag är spänd på att få detta något utvecklat, så att även jag förstår det.

Kommunikationsministern förlitar sig på att särredovisningen mellan monopolsektern och den konkurrensutsatta sektorn inom televerket skall innebära att televerket kommer att konkurrera på lika villkor på hemdatormarknaden. Jag tror inte att detta håller vid en granskning. Om vi ser på hur verksamheten i telebutikerna fungerar finner vi att basen för försäljningen utgörs av material inom monopolområdet. Hur skall den kostnadsfördelning se ut som gör att man kan undvika att låta monopolsidan få bära den större delen av baskostnaderna? Om man utgår från att televerket anses att kunderna behöver den service, bortsett från satsningen på hemdatorer, som telebutikerna kan erbjuda, då kan det bedömas som företagsekonomiskt motiverat att via teletaxan låta praktiskt taget samtliga kostnader för lokaler, personal och annat belasta monopolsidan. På det sättet skulle hemdatorerna belastas med enbart en marginalkostnad. Detta skulle inte vara något fel, om det vore så att hela verksamheten var konkurrensutsatt, men det är den inte.

Detta liknar det som hänt på bensinförsäljningens område. Där har matvarorna kommit in i sortimentet på benzinmackarna. Det är i och för sig en ganska olycklig utveckling, men där finns konkurrensen med i bilden både för bensinen och för matvarorna. Det gör den inte när det gäller televerkets försäljning av hemdatorer.

Expansionen kommer inte att bli stor, säger kommunikationsministern. Han talar om att televerket försäljer hemdatorer i ett tjugotal butiker. I den pressrelease som har gått ut från televerket talar man om försäljning på 29 platser – en uppgift som jag emellertid inte fått bekräftad säger att det skulle innebära 39 butiker. I en artikel i Data-Nytt uppger Rolf Lindström, som är projektledare, att det 1985 skall finnas 75 försäljningsställen och att man siktar på en volym på 100 000–150 000 datorer. I en Eko-intervju sade Rolf Lindström att målsättningen är 130 butiker – alltså en mycket snabb tillväxt. Det kan naturligtvis vara så att dessa uppgifter är felaktiga, även om det vore förvånansvärt om inte ledaren för projektet skulle ha en klar bild av målsättningen för just hans projekt.

I samma Eko-intervju sade Rolf Lindström att det egentligen inte finns någon uppbyggd affärskedja för den här typen av försäljning. Den produkt som i första hand skall säljas, är, såvitt jag vet, VIC 64 från Handic

Electronics. Detta företag uppger att man i dag har 1 400 återförsäljare i Sverige. Det verkar litet malplacerat att i detta sammanhang påstå att det fattas försäljningsställen för denna typ av produkt, när samma produkt säljs på ca 1 400 andra ställen.

Min fråga var ställd till industriministern. Den poäng jag var ute efter var att försöka testa hur mycket sanning det låg i den, som jag tyckte, mycket positiva satsning som industriminister Thage Peterson ville göra på småföretagande. Han uttalade sig för att det skulle bli den socialdemokratiska regeringens melodi att satsa på småföretag. Jag fick inte detta att gå ihop, att man med ett monopolföretag i ryggen ger sig in på en marknad som är en typisk småföretagsmarknad. Det är enligt min mening omöjligt att få en rättvisande kostnadsuppdelning, där man aldrig kan få en konkurrens på lika villkor. Det är mera en fråga om vilken vilja televerket har att slå sig in på denna marknad.

Jag skulle vilja ställa ytterligare några frågor till kommunikationsministern. Kanske svaren på dem kan ge mig en annan bild. Vi får väl se.

1. Hur ser den särredovisning ut som kan garantera att televerket får konkurrera på lika villkor?
2. Är de uppgifter om mål och expansion på hemdatorsidan som i första hand projektledaren Rolf Lindström står för felaktiga?
3. Om Rolf Lindströms uppgifter är riktiga, hur går då detta ihop med den satsning på småföretag som regeringen i annat sammanhang deklarerat sig vilja göra?
4. Vad finns det för samband mellan kostnad och service i glesbygd och televerkets satsning på hemdatorer?

Anf. 10 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Hur intressant frågan om televerkets inhopps på hemdatormarknaden än kan tyckas vara, tycker jag att den principiella delen av diskussionen är den viktiga. Det vore därför intressant om kommunikationsministern litet mer ville beröra den första av de två frågorna, alltså den som gäller den enligt min uppfattning orimliga situation som televerkets tre skilda uppgifter innebär: att driva vanlig affärsverksamhet, utöva myndighetsfunktion och administrera ett monopol.

Det som aktualiserat dessa frågeställningar den senaste tiden är naturligtvis den förändring och den expansion som har skett inom flera verk, framför allt inom posten och televerket. Båda gör ju i dag en mycket målmedveten och aktiv satsning på konkurrensmarknaderna. Problemen med avgränsningar gentemot myndighets- och monopolfunktionerna har därför aktualiserats gång på gång, inte minst av näringsfrihetsombudsmannen.

Det faktum att det inte finns någon ordentlig, säker särredovisning när det gäller de här olika funktionerna kommer alltid att innebära risker för att man med monopolöverskott håller priserna nere på de konkurrensutsatta produkterna. Om det gick att göra en hundra procentig uppdelning inom den organisation man har i dag, skulle problemen – i alla fall i viss mån – vara lösta. Men jag tror inte att det är möjligt. Det har ju även Ivar Franzén gett

Om televerkets verksamhet på hemdatormarknaden

*Om televerkets
verksamhet på
hemdatormarkna-
den*

uttryck för. Misstanken om sådana här överföringar kommer att finnas kvar så länge televerket har samtliga tre funktioner som här nämnts under sitt tak. Resultatet blir med nödvändighet att man riskerar en fortsatt konkurrensnedvridning.

Konsumenten får som vanligt stå för fiolerna, genom högre avgifter och dyrare varor. Naturligtvis kan vi också komma på efterkälken i fråga om den på det här området oerhört snabba tekniska utvecklingen. Det blir nämligen en annan följd, om man inte tillåter konkurrens fullt ut. Det är, tycker jag, viktigt att framhålla detta.

De här principiella frågeställningarna är absolut nödvändiga att ha i botten när man diskuterar hur man skall kunna få en klarare avgränsning av televerkets verksamhetsområde!

Enligt min uppfattning, herr talman, finns det inga genvägar. På litet längre sikt måste televerkets tre uppgifter skiljas från varandra. Den rent affärsdrivande verksamheten och de privata företagen måste få konkurrera på helt lika villkor – gärna i aktiebolagsform, så att man får in privat kapital. Jag tror att televerket, med tanke på verkets erkända kompetens, skulle klara sig bra också på en helt fri marknad.

Myndighetsutövningen – det gäller framför allt televerkets provningsverksamhet – måste ligga någon annanstans. Det är helt orimligt att ett företag skall kunna säga ja eller nej till att en konkurrent får introducera en ny produkt på marknaden.

Administrationen av monopolet får sedan utgöra den tredje avskilda verksamheten!

Jag tror, herr talman, att en lösning av det slag som jag här nämnt är absolut nödvändig i framtiden när det gäller att avgränsa televerkets verksamhetsområde.

Anf. 11 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ivar Franzén vill att jag förtydligar mitt påstående om en sämre service för glesbygden. Jag vill hänvisa till riksdagens beslut 1982/83 och 1983/84. I ett betänkande från trafikutskottet behandlas ett yrkande om en s. k. nollambition för televerket, innebärande att detta uteslutande skulle svara för att det finns ett väl fungerande telenät i vårt land. Denna nollambition har antagits av en majoritet här i riksdagen, men den skulle dels vara till nackdel för de svenska konsumenterna och den svenska teleindustrin, dels också slå mot glesbygden.

Jag vill i detta sammanhang bara konstatera att televerket ändå garanterar en viss service på det här området.

När det gäller expansionen vill jag säga följande till Ivar Franzén. De uppgifter som jag lämnade i mitt svar har jag hämtat från televerket, och jag betraktar dem som officiella. Jag vet inte hur jag tydligare kan ange att televerket ingalunda har den ambition som Ivar Franzén påstod i sin interpellation.

Jag vill beträffande konkurrensneutraliteten och särredovisningen säga att jag självfallet är medveten om svårigheterna att särredovisa verksamheter

inom televerket liksom, som nämnts här, också inom många andra företag. Men i det här fallet är det bara att konstatera att metoderna för särredovisning av televerkets konkurrensutsatta verksamhet hela tiden utvecklas. Det sker en granskning via riksrevisionsverket, och den granskningen så att säga förstärks, under senare tid nästan varje dag, eftersom det gång efter annan riktas anmärkningar mot just denna situation inom televerket.

Syftet är definitivt klart – det är ett svar till både Ivar Franzén och Christer Eirefelt. Konkurrens på lika villkor och inga subventioner från monopolsek-torn till konkurrenssektorn är den målsättning som vi har i strävandena att klara av särredovisningen.

Anf. 12 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig börja med glesbygden. Jag läste statsrådet Boströms svar på det sättet att det mer allmänna riksdagsuttalandet om att televerket inte absolut snävt skulle syssla med telenätet skulle vara ett klart uttalande för att televerket borde syssla med hemdatorer. Det är då jag inte hänger med längre. När det gäller hemdatorerna har man svävat ut en bra bit i gränsmarkerna av riksdagsuttalandet. Där finns det redan i dag en mycket omfattande marknad.

Men det finns annat som oroar mig, nämligen att televerket på olika sätt med stöd av monopolet skaffar sig en särställning. Beträffande datavisionen är taxesättningen vid utnyttjande av televerkets tjänster 30 öre per minut över hela landet. Det gör i och för sig Sverige rundare, men det innebär också att datavisionen, som är televerkets produkt, får en uppenbar kostnadsfördel jämfört med konkurrenternas dataservice.

Vi har alla i färskt minne den diskussion som pågått och pågår mellan SPK och televerket om prissättningen på telefonsvarare. I det avseendet är det tydligen mycket tveksamt om prissättningen skett på sådant sätt att det blir konkurrens på lika villkor.

Jag noterar givetvis med tillfredsställelse – och det är egentligen en självklarhet – att målsättningen är att särredovisningen skall utvecklas till något så fullständigt att vi kan få konkurrensneutralitet. Men min fråga är: Tror kommunikationsministern att vi är där i dag? Det är ju dagsläget som vi diskuterar.

Och om man vill ha denna konkurrensneutralitet, är det då självklart att televerket skall äga telebutikerna? En gång i tiden var det ganska naturligt med mjölk- och köttbutiker i lantbrukskooperationens ägo. De finns inte mera. På det område som vi nu diskuterar kunde televerket verkligen få en klar särredovisning om man avstod från att ha egna telebutiker och i stället köpte in sig i och gav sina kunder service via konkurrerande småföretag. Hur ser kommunikationsministern på ett sådant försök att skapa något bättre konkurrensförhållanden mellan i första hand televerket och småföretagen?

Anf. 13 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Det är inte riktigt att tala om en nollambition, och jag är inte ute efter det. Jag har absolut ingenting emot ambitionen hos televerket att bli

*Om televerkets
verksamhet på
hemdatormarkna-
den*

duktigt inom sitt verksamhetsområde. Detta får emellertid inte medföra en konkurrenssnedvridning. Risken för att televerket inte klarar av att avgränsa denna sektor i förhållande till sin monopolverksamhet ökar i takt med att aptiten ökar. Det måste vara mycket frestande för televerket att, på de områden där det inte går att direkt särskilja de olika verksamheterna, använda monopol fördelarna, dvs. använda intäkter inom ett område som inte är utsatt för konkurrens, för att i ett kritiskt läge gentemot en konkurrent hålla priserna nere. Detta har näringsfrihetsombudsmannen kunnat konstatera vid flera tillfällen.

Jag hävdar absolut att det i längden inte går att fortsätta en sådan här expansion, inom en marknad där tekniken utvecklas oerhört snabbt, utan att det görs en klar avgränsning.

Provningsverksamheten är kanske det bästa exemplet på hur orimlig situationen är. Den innebär alltså att televerket självt skall prova inte bara sina egna produkter utan även konkurrenternas produkter. Det har gjorts jämförelser med hur det skulle kunna se ut på bilsidan, om t. ex. Saab skulle prova Volvos produkter. Det är egentligen precis lika orimligt att televerket skall prova konkurrenternas produkter.

Jag anser alltså, herr talman, att televerket skall få ha sina ambitioner och utnyttja sin fina teknik och sin duktiga personal men att detta skall ske i fri konkurrens. Det kan inte vara annat än till nytta för konsumenten. Låt sedan myndighetsfunktionen ligga kvar hos televerket, och flytta ut provningsverksamheten till något annat organ. På så sätt skulle vi få en stimulerande verksamhet för televerket och framför allt på sikt en bättre situation för konsumenten.

Anf. 14 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag har en känsla av att både Ivar Franzén och Christer Eirefelt tycker att man inte skall gå så långt som till en nollambition. Då blir frågan: Vad skall tas bort? Är det just den del som herrarna här framhåller såsom en aktivitet innebärande konkurrenssnedvridning, eller är det andra verksamheter inom televerket?

Jag har i mitt svar hänvisat till riksdagsbehandlingen av frågan om televerket och dess verksamhet. Beträffande just detta att televerket skall kunna ägna sig åt annan verksamhet än den direkt begränsade delen att svara för ett väl fungerande telenät vill utskottet i betänkandet understryka att en nollambition skulle leda till sämre service och ökade kostnader för abonnenterna i glesbygden. Jag delar trafikutskottets och riksdagsmajoritetens uppfattning.

Jag har tidigare sagt att metoderna för särredovisning självfallet utvecklas hela tiden. Alldenstund en metod kan utvecklas innebär det naturligtvis att man kan få en säkrare redovisningsmetod. Detta granskas hela tiden av riksrevisionsverket. Ambitionen är utan tvivel, som jag har sagt, att det skall vara konkurrens på lika villkor och att det inte skall ges några som helst subventioner från monopolsektorn till konkurrenssektorn.

Anf. 15 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att slå fast att hemdatorn har blivit litet av en symbol för någonting som jag och många med mig är rädda för skall gå snett. Det väsentliga är självklart inte frågorna kring den ena eller den andra produkten – om vi nu anser att vi skall begränsa oss till sådant som i alla fall har ett visst samband med televerkets verksamhet – utan det väsentliga är att utvecklingen sker under konkurrens på lika villkor. Det är där jag sätter det stora frågetecknet. Vad har vi för garantier för att inte monoopolets kraft slår ut en mängd duktiga småföretagare i Sverige? Det är den oron som ligger bakom den fråga jag har ställt till kommunikationsministern.

Som jag förstår svaret vad gäller nollambitioner, glesbygd osv. finns det knappast något direkt samband mellan hemdatorer och service i glesbygd. Däremot delar jag den uppfattning som har förts fram här i riksdagen, och det tror jag även kommunikationsministern gör, att en absolut nollambition för televerkets del kanske skulle innebära en sämre teknisk utveckling och därmed möjligen också ett sämre telenät och en sämre teleservice.

Ingen får tolka den här debatten som att jag skulle ha något emot att televerket är driftigt. Det är dess skyldighet, och det skall självfallet ha möjligheter härtill. I den mån televerket är duktigt på lika villkor som andra företag är det värt ett plus. Men om det däremot med hjälp av sitt monopol slår ut andra som kanske t. o. m. skulle vara duktigare om de finge televerkets villkor, då har vi fått en mindre effektiv, mindre decentraliserad företagsamhet, och med en sådan är en lång rad nackdelar förenade. Detta tror jag att det är mycket viktigt att vi är observanta på.

Jag tror inte, herr kommunikationsminister, att det existerar en särredovisning som kan garantera konkurrens på lika villkor. Därför tror jag att det är mycket viktigt att vi tittar på televerkets verksamhet utifrån andra utgångspunkter och söker andra lösningar. En direkt uppdelning av de här funktionerna är en av de lösningar som jag tror bör prövas.

Anf. 16 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag tycker att de försök till särredovisning som på riksdagens uppmaning nu görs av televerket är utomordentligt bra. Jag har bara den grundinställningen att det i en sådan här verksamhet är helt och hållet omöjligt att totalt särredovisa alla delar. Risker för överföringar finns alltid kvar. Blotta misstanken om att televerket har chansen att använda monopolfördelar gentemot konkurrenter på ett område där man har konkurrens är av ondo för marknaden.

Jag tycker slutligen att kommunikationsministern tar litet för enkelt på de många anmärkningar som trots allt har gjorts och som har lämnat många frågetecken hängande i luften. Jag menar bestämt att på sikt går det inte att säga att det för konsumenterna är en fördel att ha denna situation, inte ens i glesbygdstrakter. Det är aldrig en fördel på sikt att inte låta företagen kriga i en fri konkurrens. För konsumenten, som är den sista länken i kedjan, är det alltid den bästa lösningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1984/85:9 om utvecklingsbiståndet till Vietnam, m. m.

Anf. 17 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har i en interpellation frågat statsministern om han anser det vara i god överensstämmelse med riktlinjerna för svensk utrikespolitik och Sveriges internationella förpliktelser att Sverige fortsätter att ge Vietnam 1 milj. kr. om dagen i bistånd. Hon har vidare frågat på vilket sätt regeringen avser understödja ASEAN-ländernas försök att få till stånd en förhandlingslösning i Kampuchea-konflikten.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

Svaret på den första frågan är ja.

Det svenska biståndet präglas av långsiktighet. Denna princip har stadfästas av riksdagen vid upprepade tillfällen. Såväl riksdag som olika regeringar, oavsett sammansättning, har också fastslagit att biståndet inte skall användas som ett utrikespolitiskt påtryckningsmedel. Syftet med utvecklingssamarbetet är att bistå fattiga länder och människor. Vietnam är ett av världens fattigaste länder, krigshärjat under decennier och vid upprepade tillfällen drabbat av förödande naturkatastrofer.

Sverige har i avtal med Vietnam förbundit sig att bistå landet genom att satsa på pappersproduktion, förbättrad hälsovård och leverans av en rad varor, bl. a. textilier och insektsbekämpningsmedel. Av de skäl jag nyss anfört för bistånd till Vietnam och mot bakgrund av behoven att på bästa sätt hjälpa Vietnam att tillgodogöra sig de satsningar Sverige hittills gjort i bl. a. Vinh Phu-projektet anser regeringen det angeläget med fortsatt stöd av betydande omfattning till Vietnam.

Jag vill också framhålla biståndets betydelse som ett stöd för Vietnams strävanden att vidga de ekonomiska förbindelserna med andra länder och därmed minska den isolering som nu försvårar landets utvecklingsansträngningar.

I sin andra fråga nämner Margaretha af Ugglas ASEAN-ländernas försök att få till stånd en förhandlingslösning i Kampuchea-konflikten. För fullständighetens skull får jag nämna att även de indokinesiska staterna gör sådana försök. De båda ländergrupperna har utsett var sin representant att föra dialogen om en sådan lösning vidare. ASEAN-ländernas talan förs härvidlag av Indonesien och de indokinesiska staternas av Vietnam. Den ad hoc-kommitté som tillsattes av 1981 års internationella FN-konferens om Kampuchea fortsätter sitt arbete. Enskilda utomstående länder som på senare tid erbjudit förslag till en förhandlingslösning är Australien och Japan. Sverige välkomnar varje uttryck för en vilja att nå en politisk lösning av konflikten och stöder alla strävanden som kan lägga grunden till en förhandlingslösning.

Kampuchea-frågan står på FN:s generalförsamlings dagordning sedan 1979. Sverige har vid varje session – senast nu i oktober – givit sitt stöd åt av ASEAN-länderna framlagda resolutionsförslag med krav på tillbakadragan-

de av alla utländska styrkor från Kampuchea. Som jag hade tillfälle redovisa för kammaren i en interpellationsdebatt för sex månader sedan framhåller regeringen vid alla samtalskontakter med den vietnamesiska regeringen med all kraft detta krav. Det kommer vi att fortsätta med.

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

Anf. 18 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Kampuchea ligger långt bort från Sverige, i en annan världsdal, men detta lands öde liksom dess folks får ändå inte vara likgiltigt för oss.

Liksom i fallet Afghanistan innebär den ockupation som ett främmande lands styrkor utövar i Kampuchea ett flagrant brott mot folkrätten och mot FN-stadgan.

Vietnams invasion av Kampuchea är ett brott mot den internationella regelordning som respekterad är ett viktigt värn för jordens mindre stater, inkl. Sverige.

Kampuchea-konflikten upplevs som ett mycket tungt hot av övriga länder i Sydostasien. Utrikesministern lär få erfara detta på sin stundande resa i regionen. Det är inte så att ASEAN-länderna, upptagna av sin egen rekordartade ekonomiska utveckling, rycker på axlarna åt Kampucheas öde.

De ser den pågående konflikten i Kampuchea som det stora hotet mot den fredliga utvecklingen i regionen. De arbetar intensivt med att försöka få Vietnam intresserat av olika förhandlingslösningar som återger Kampuchea dess självständighet och självbestämmanderätt. Dessa försök har dock hitintills varit resultatlösa. Vietnam tycks vilja behålla sitt militära grepp om Kampuchea ända tills varje motstånd är brutet och därmed alla alternativ är borta annat än en ren marionettregering åt Hanoi.

Kampuchea-konflikten fortsätter att generera stora flyktingskaror. Bortåt 250 000 människor bor i läger på gränsen till Thailand. Ytterligare ca 50 000 finns i uppsamlingsläger inne i själva Thailand. Malaysia har få flyktingar från Kampuchea. Detta land har i stället varit huvudmottagare för de s. k. båtflyktingarna från Vietnam, som fortsätter att komma, ehuru i väsentligt lägre omfattning.

Den humanitära situationen för Kampuchea-flyktingarna är ytterligt besvärlig. Deras läger förstörs gång på gång i de pågående striderna och deras framtid är osviss. För mottagarländerna utgör de stora flyktingskarorna en börda även om det internationella samfundet bär en betydande del av kostnaderna.

Herr talman! Sveriges roll i regionen är inte bara den avlägsne åskådarens. Sverige var åsiktsmässigt och genom olika utrikes- och inrikespolitiska åtgärder djupt engagerat i Vietnam-konflikten. I upprepade ställningstaganden och ett högt verbalt tonläge hävdade Sverige gentemot Förenta staterna principen om ett litet lands självklara rätt till självbestämmande och oberoende.

Sveriges engagemang för Vietnam ledde till löften om utvecklingsbistånd som snabbt gjorde Vietnam till den främste mottagaren av svenskt bistånd,

Om utvecklingsbiståndet till Vietnam, m. m.

Måndagen den
26 november 1984

Om utvecklingsbiståndet till Vietnam, m. m.

långt före andra samarbetspartners i Afrika och Asien.

Den fråga som många av Vietnams grannländer i dag ställer sig, och som utrikesministern lär möta på sin resa är följande: Hur kommer det sig att Sverige som står för principerna om fred, frihet och små nationers självbestämmande inte nu hävdar dessa gentemot Vietnam? Hur kommer det sig att det svenska biståndet inte har avvecklats efter Vietnams invasion i Kambodja, som nu går på sitt sjätte år och som inte visar några tecken på att upphöra? Hur kommer det sig att de svenska socialdemokraterna efter återkomsten till makten 1982 t. o. m. höjde biståndet till Vietnam?

Utrikesministern hänvisar till långsiktigheten i det svenska biståndet. Och det är en princip som många givarländer omfattar. Men det är inte den enda princip som anses böra vara vägledande – också andra hänsyn ges en plats. Frågor om mänskliga rättigheter, förtryck och demokrati, krig och fred får spela en roll. Andra med Sverige likasinnade givarländer har avbrutit eller avvecklat pågående biståndssamarbete när skälen varit starka nog. Och det, herr utrikesminister, har också Sverige gjort. Efter kuppen mot Allende i Chile avbröt Sverige utvecklingssamarbetet med detta land. Pinochet fick inget stöd av någon långsiktighetens princip. Pakistan är ett annat fall där en gradvis men planerad avveckling har skett.

Europarådets parlamentariska församling antog för ett år sedan en rekommendation där man fastslog att medlemsländerna i sitt utvecklingsbistånd bör sträva efter att främja respekt för mänskliga rättigheter och en demokratisk utveckling. De uppmanas också att utöva diplomatiska påtryckningar och att, om nödvändigt, minska det statliga biståndet till sådana länder där förföljelse, förtryck och systematiska övergrepp mot de mänskliga rättigheterna förekommer. Sker ingen förbättring i situationen bör biståndet trappas ned och övergå i andra former, t. ex. humanitära insatser för den nödlidande befolkningen, heter det i Europarådets resolution.

På min bänk här i kammaren har jag en färsk proposition till Stortinget om det norska biståndet. Det är tio års erfarenheter som ligger bakom de förslag om framtida inriktning av norskt bistånd som här framläggs. Det sägs mycket om långsiktigheten i norsk biståndspolitik men frågan om mänskliga rättigheter tas också upp. Norrmännen säger att när kränkningarna av de mänskliga rättigheterna görs av landets myndigheter och när de är systematiska, grova och omfattande, så avser den norska regeringen att ta det fortsatta samarbetet under omprövning. Propositionen fortsätter: Det var sådana värderingar som låg till grund för att Norge avbröt samarbetet med Uganda och beslöt att avsluta biståndet till Kuba och Vietnam.

Det är på sin plats att fråga utrikesministern om det är hans uppfattning att långsiktigheten i biståndet går före allt annat. Skall tyranniska regimer som kränker mänskliga rättigheter kunna påräkna svenskt bistånd i all oändlighet bara socialdemokratin får råda? Skall mottagarländer för svenskt bistånd kunna angripa och invadera sina grannar utan att detta föranleder en omprövning av Sveriges bistånd? Om detta är utrikesministerns allvarliga uppfattning, så är det sannerligen en ny märklig Bodström-doktrin som får se dagens ljus.

Utrikesministern nöjer sig inte med att utlova fortsatt bistånd till Vietnam. Han utlovar t. o. m. ett bistånd av betydande omfattning. Det är klart besked till de svenska väljarna. Blir socialdemokratin omvald fortsätter miljardrullningen till Vietnam – ett land som visserligen är fattigt, men som samtidigt satsar sina knappa resurser på ett militäretablissemang som är det största i Sydostasien. Vietnams armé på 900 000 man ligger i storlek på tredje eller fjärde plats i världen. 30 % av landets budget går till militära utgifter. De 20 divisioner som Vietnam håller i Kampuchea förbrukar 400 ton livsmedel om dagen.

Självfallet blir varken Kampucheas eller Vietnams folk mättare eller mindre fattiga av detta.

Det är en tragedi för Vietnams folk att det efter dess många och svåra lidanden inte tillåts en fredlig utveckling i samarbete med övriga nationer i Sydostasien.

ASEAN-staterna hade hoppats på en sådan utveckling. Omfattande var ASEAN-staternas erbjudanden om hjälp och samarbete vid krigsslutet. Den kommunistiska regimen i Hanoi valde krigets och isoleringens väg. Det svenska biståndet har uppenbarligen inte kunnat påverka de styrande. Det är hög tid för Sverige att dra konsekvenserna av detta. Vi kan inte föra människorättens och fredens talan bara i vissa sammanhang och inte i andra.

Vårt bistånd får varken direkt eller indirekt medverka till att stärka förtrycket och bromsa frihetens och demokratins utveckling i de fattiga länderna. Biståndet till Vietnam bör avvecklas.

Anf. 19 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har bedrivit en långvarig kampanj mot Vietnam i allmänhet och det svenska biståndet till Vietnam i synnerhet. Margaretha af Ugglas interpellation är bara ett led i denna kampanj. Då Vietnams folk angreps massivt av de amerikanska bombarmadorna, då USA ockuperade stora delar av Vietnam, då befolkningen i vietnamesiska byar massakrerades, då vietnamesiska fångelser var överfulla av politiska fångar som opponerade sig mot den dåvarande diktaturen och angreppskriget, då miljontals vietnameser drevs in i koncentrationsläger, bedrev moderaterna ingen kampanj mot de barbariska övergreppen till stöd för Vietnams folk.

Det finns en ensidighet och en enögdhet i den moderata utrikespolitiska synen som är avslöjande. Det solidariska stödet, omtanken och barmhärtigheten har sina bestämda gränser. Det beror på vem som angriper, det beror på vem som ockuperar, det beror på vem som förföljer om moderaterna skall sätta i gång en kampanj. Men offren för ett angreppskrig, för en ockupation, för en förföljelse kan aldrig se saken på detta sätt, kan inte ha någon förståelse för ett sådant agerande. För dem framstår det som både inhumant och cyniskt, vilket det också är. Det finns bara ett besked, som kan ges till denna ensidighet och enögdhet.

Folkrätten och de mänskliga rättigheterna måste försvaras oberoende av vilken regim som kränker dem. En fast och ansvarig utrikespolitik kan och får inte ha någon annan ledstjärna.

Måndagen den
26 november 1984

Om utvecklingsbiståndet till Vietnam, m. m.

Sverige reagerar med rätta mot Vietnams intervention i Kampuchea, vilket utrikesministern även i dag har uttalat.

Amnesty International, som verkar för mänskliga rättigheter oberoende av politiska system och regimer, har nyligen presenterat en rapport och dokumentation om situationen i Vietnam. I den finns trots allt en del ljuspunkter. Myndigheterna erkänner nu att folkförflyttningarna tidigare tvingades fram med godtyckliga och auktoritära metoder. I dag erbjuds i stället en rad ekonomiska fördelar åt dem som flyttar till de nya zonerna.

Under maj månad beräknades ca 4 500 ha lämnat Vietnam sjövägen. Under samma tid emigrerade drygt 2 500 vietnameser lagligt från landet. Men totalt har flyktingströmmen minskat kraftigt sedan 1979. Enligt ungefärliga siffror från FN:s flyktingkommisariat har sorgligt nog 1 800 båtflyktingar dödats av pirater sedan 1982. Antalet intagna på omskolningsläger sedan 1975 har drastiskt minskat, men det rör sig fortfarande om tusentals internerade. Antalet frigivningar från fängelser har under det senaste året ökat, vilket även svenska Amnestygrupper som adopterat enskilda fångar kunnat erfar. Amnestys viktiga arbete fortsätter givetvis.

Moderaterna vill att Sverige helt skall upphöra att lämna bistånd till Vietnam. Vad utrikesministern sagt här om det svenska biståndet till Vietnam kan jag instämma i. Jag vill endast göra en kompletterande kommentar. Efter det att Vietnamkriget upphörde har Vietnams folk inte fått någon som helst ersättning eller något bistånd från USA, trots att detta förutskickades i samband med fredsöverenskommelsen 1975. I stället har USA verkat för en isolering och blockad av Vietnam. Denna politik har bedrivits även före den vietnamesiska invasionen i Kampuchea, vilket är en av orsakerna till det mycket komplicerade läget i Sydostasien.

Då det gäller det fortsatta biståndet till Vietnam finns det anledning att i detta sammanhang något beröra SIDA-styrelsens förslag i årets petita.

SIDA:s styrelse har föreslagit att landramen för Vietnam sänks från 365 milj. kr. 1984/85 till 300 milj. kr. 1985/86, dvs. en sänkning med 20 %. Vietnams landram har alltsedan budgetåret 1980/81 legat på en nivå om ca 365 milj. kr. Medelsramen 1979/80 var 400 milj. kr. Som skäl för sänkningen pekar styrelsen framför allt på den stora reservationen i programarbetet för biståndsmedel som anslagits men ännu inte utbetalats för faktiska inköp. Styrelsen konstaterar dock att reservationen sjunkit och att den förväntas minska ytterligare. Vid budgetårets början i juli 1984 var ingående reservation 179 milj. kr.

Styrelsen framhåller att även landramarna till andra mottagarländer som har stora reservationer, bl. a. Kenya och Zimbabwe, påverkas av att det finns icke utbetalade medel. För dessa länder föreslås inga sänkningar men väl oförändrade landramar.

Jag konstaterar att Vietnam är det enda programland som föreslås få biståndet sänkt, trots att det är ett av de allra fattigaste länderna.

SIDA:s styrelse påpekar att den även har andra grunder för sitt förslag till sänkt medelsram för Vietnam. Man talar om "andra brister i samarbetet" och om lämplig nivå "med hänsyn till aktuella förutsättningar och rådande

planeringsläge". Det framhålls också att samarbetet nu övergått i en ny, mindre kapitalkrävande fas. Det har även framförts av SIDA:s generaldirektör att "vi måste värna om Vinh Phu-projektet och sjukhusprojekten och se till att våra åtaganden genomförs på ett korrekt sätt".

Men i själva verket rör det sig om så mycket mer än pappersbruket i Vinh Phu – eller Bai Bang, som det kallas. Det rör sig om att göra nya satsningar, främst inom energisektorn. Den föreslagna nedskärningen skulle minska planeringsutrymmet med ett par hundra miljoner kronor på tre år. Det skulle innebära att färre nya avtal kan slutas och att projektsatsningarna blir lidande. Till detta kommer att de pågående projekten skulle kunna bli försinkade och att personal på plats, även svenska experter, skulle bli fördröjda i sitt arbete.

Det är betänkligt att nedskärningarna föreslås vid en tidpunkt då Vietnam genom vissa ekonomiska reformer, decentralisering och liberalisering kunnat vända ekonomin uppåt. Jordbruksproduktion, industri och export har utvecklats positivt de senaste åren.

Det vore inte bra för Vietnam – som vill behålla en valfrihet – att vårt bistånd minskas. Då lämnar vi landet i ett ensidigt öststatsberoende, och det önskar varken Vietnam eller vi, förklarade Klas Leijon för någon tid sedan efter att ha återvänt till SIDA från två år på biståndskontoret i Hanoi.

Enligt min mening finns det utrymme för att bibehålla biståndet till Vietnam på oförändrad nivå när det totala biståndsanslaget skall ökas med 800 milj. kr. för att enprocentsmålet skall nås.

Herr talman! Jag vädjar till regeringen att inte förelägga riksdagen något förslag om minskat Vietnambistånd. Det finns ett stort antal svenska folkrörelser som under många år stött Vietnams kamp för en självständig utveckling. De ser med stor oro på SIDA-styrelsens förslag och kräver att ingen nedskärning av biståndet skall ske.

Anf. 20 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Att beröva Vietnams fattiga ett stöd tycks, att döma av insatserna här i riksdagen, vara ett av huvudmålen för Margaretha af Ugglas utrikespolitik. Jag vill inte tävla med Margaretha af Ugglas i fråga om spirituell vältalighet och beteckna hennes ståndpunkt som en doktrin, fästad vid Margaretha af Ugglas namn. Men nog finns det en doktrinär inriktning i interpellantens kritik av det svenska biståndet till Vietnam. Den kritiken utövas inte bara här i kammaren utan också i SIDA vars styrelse Margaretha af Ugglas tillhör. Uppslutningen från övriga ledamöters sida i den styrelsen är inte större än att medan Margaretha af Ugglas yrkar på att biståndet skall tas bort helt och hållet, beslutar de övriga ledamöterna samfällt att biståndet skall vara kvar i mycket betydande omfattning. Det är således inte bara de svenska socialdemokraterna som anser att detta bistånd är befogat, utan parlamentarikerna från övriga partier som är representerade i SIDA:s styrelse ger uttryck för samma uppfattning. Det är inte heller bara Sverige som finner det befogat att fortsätta att ge stöd till Vietnam även i nuvarande läge med utgångspunkt i de humanitära behov som föreligger för en av

*Om utvecklingsbi-
ståndet till Viet-
nam, m. m.*

jordens fattigaste befolkningar. Till de länder som fortsätter att ge stöd hör Nederländerna, som otvivelaktigt inte brister i intresse för mänskliga rättigheter. Dit hör också länder som Frankrike, som utkämpat krig i Indokina där otaliga fransmän har fått sätta livet till. Dit hör också vårt grannland Finland. Det är möjligen flera. Men att försöka framställa Sverige som ensamt och envetet fortsättande ett stöd till Vietnam är felaktigt.

Vad sedan detta stöd går ut på är välbekant för alla. Vi underhåller ett par barnsjukhus. Vilken glädje skulle det bereda Margaretha af Ugglas om barnen där inte fick sin vård därför att deras regering har ockuperat ett annat land? Vi fullföljer utbyggnaden av ett pappersbruk vars syfte är att åtminstone få fram papper på vilket man hoppas att det också skall gå att trycka någonting och därmed lägga grunden till ett fritt meningsutbyte som hör till en demokrati. Vilken glädje skulle det bereda Margaretha af Ugglas om detta pappersbruk inte fungerade?

Vi har ett intresse av att Vietnams ockupation av Kampuchea upphör, och det är inte korrekt när Margaretha af Ugglas säger att Sverige inte hävdar självbestämningrätten för Kampuchea gentemot Vietnam. Vad finns det för grund för denna ståndpunkt? Har den uttryckts här i riksdagen, har den uttryckts av regeringen i något sammanhang, har den redovisats i Förenta nationerna? Det är tvärtom så att Sverige har förklarat att vilket skäl Vietnam än anför – den ohyggliga Pol Pot-regimen eller faran för kinesisk invasion – så är detta skäl vi inte kan godta för Vietnams ockupation av ett annat land.

Detta är sanningen. Vi blandar inte ihop de två sakerna stöd till ett lands befolkning i djup nöd och kritik av ett lands utrikespolitik och militära engagemang.

Vi vill att det skall bli fred i Kampuchea. Jag har varit i tillfälle att träffa snart sagt alla ASEAN-ländernas utrikesministrar, här i Sverige eller i FN, och jag hoppas i nästa månad kunna besöka åtminstone Thailand. Jag har också i Stockholm träffat dels det demokratiska Kampuchebas regeringschef prins Sihanouk, dels folkrepublikens Kampuchebas utrikesminister Hun Sen. Ingen representerar regeringar som vi har godkänt, dvs. vi anser att ingen av dessa regeringar kan anses ha ett folkligt stöd. Däremot är vi angelägna om att de talar med varandra. Vi vill gärna förmedla kontakter, vilket också tycks vara deras önskan. Sverige och Frankrike är de två europeiska stater som tycks ha förutsättningar att umgås med alla parter i denna konflikt. Det vill vi kunna fortsätta med.

Till Hans Göran Franck vill jag säga att SIDA har föreslagit ett betydande fortsatt stöd till Vietnam. Följer man SIDA:s förslag kommer Vietnam att vara en av de största mottagarna av stöd från Sverige. Skälet till att SIDA ifrågasatt att nu minska stödet är väsentligen att vissa projekt som dragit kostnader under lång tid nu börjar bli färdiga. Det slutliga ställningstagandet från regeringens sida när det gäller omfattningen av biståndet till Vietnam kan jag ännu inte redovisa, därför att vi där inte kommit till ett definitivt avgörande.

Anf. 21 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Utrikesministern undviker huvudfrågan i min interpellation och likaså huvudfrågan i mitt anförande här i dag. Huvudfrågan är ju faktiskt, utrikesministern, om svenskt bistånd skall fortsätta att utgå oavsett vad regimerna i våra mottagarländer företar sig; om de sänder in armédivisioner för att kväsa vissa folkgrupper eller om de ockuperar grannländer i strid med FN-stadgan. Jag kan inte se annat än att denna nya "Bodströmdoktrin" innebär att Sverige blir sina mottagarländers fånge. Vi får inte säga eller göra någonting. Biståndet skall utgå vad som än sker. Tänker utrikesministern förelägga riksdagen denna nya doktrin i januari?

Min inställning, herr talman, är den rakt motsatta. Vi har ett särskilt ansvar för att hävda friheten och de mänskliga rättigheterna samt för att hävda välfärd för folkflertalet i de länder som vi kan påverka och där vi kan ha någonting att säga till om, dvs. bl. a. i de länder som tar emot svenskt bistånd.

Utrikesministern talade om barn på sjukhusen i Hanoi. Jag tror, utrikesministern, att barnen på sjukhusen i Hanoi skulle må väldigt väl av att Vietnam drog tillbaka sina trupper från Kampuchea och minskade storleken på sin militärbudget och av att de mediciner som Sverige skickar till barnsjukhusen i Hanoi kom fram, så att inte svenska ögonvittnen när de kommer hem för oss riksdagsmän behövde berätta: Det fanns inga mediciner på barnsjukhuset i Hanoi. Där fanns inte B-vitamin, inte ett enda vitaminpiller, som man kunde ha hjälpt barnen på barnsjukhuset i Hanoi med.

Jag har, utrikesministern, en misstanke som dock är obekräftad, att mycket av det vi skickar går till armén i stället för att nå fram till barnsjukhuset i Hanoi. Jag tycker också att utrikesministern skall tänka på barnen i Kampuchea, på barnen i flyktinglägren vid gränsen till Thailand och hur deras liv och deras framtid ser ut.

Vi har en moralisk skyldighet att hävda den internationella rättsordningen och FN-stadgan. Jag tycker att utrikesministern ett ögonblick skall fundera på hur annorlunda Vietnams öde och framtid kunde ha varit, om detta arma folk i stället för att ha begåvats med en kommunistisk diktaturregim som väljer tvångskollektivisering och förnyat krig hade i fredlig samverkan med sin omvärld fått utveckla sitt land. Vietnam har stora naturrikedomar, stora resurser och är beläget i en region med en fantastisk ekonomisk utveckling. Hade man fått välja frihetens väg, marknadshushållningens väg, då hade även barnen i Hanoi fått det bättre, utrikesministern!

Anf. 22 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det finns en nästan makaber Albert Engström-teckning. En dam säger följande till försvar för sin kallsinnighet vid åsynen av några trashankar: "Dessa barn äro ej värda medlidande ty deras fäder super."

Jag antar att barnen i Hanoi inte heller är värda medlidande med anledning av att deras fäder strider.

Eftersom Margaretha af Ugglas älskar att tala i doktriner vill jag säga att det för mig inte är något främmande att som en doktrin ställa upp möjligheten att dels arbeta för fred genom underhandlingar, dels samtidigt

*Om katastrofhjäl-
pen till svältdrab-
bade länder*

bereda humanitärt bistånd till behövande. Är detta för Margaretha af Ugglas en omöjlig ståndpunkt hoppas jag att hennes uppfattning inte vinner någon stor spridning.

Anf. 23 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Om utrikesministern hade lyssnat på mitt huvudanförande hade han hört att det är just en sådan utväg som jag tycker att man skall söka efter i denna svåra situation. Man bör övergå till ett humanitärt bistånd som särskilt inriktas på de nödlidande. Man skall använda enskilda organisationer – Röda korset, Rädda barnen, kyrkan och missionen – just för att nå fram till de nödlidande, till barnen som utrikesminister Bodström talade om. Det är precis så jag menar att vi måste handla.

Den vägen finns också angiven i Europarådsresolutionen som jag talade om, och det är den vägen som norrmännen menar att man skall gå. Man måste försöka hjälpa de nödlidande människorna. Man skall inte förse en förtryckarregim med 1 milj. kr. om dagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

**7 § Svar på interpellation 1984/85:58 om katastrofhjälpen till svält-
drabbade länder**

Anf. 24 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om regeringen är beredd att kraftigt öka de svenska biståndsinsatserna för långsiktiga rehabiliteringsåtgärder i katastrofbältet söder om Sahara samt om regeringen är beredd att i internationella fora och i kontakter med andra rika länder verka för planerade och samordnade internationella insatser i samma syfte.

Pär Granstedt ger en pedagogisk och riktig bild av den bekymmersamma utvecklingen i länderna väster, söder och öster om Saharaöknen. En torkperiod på mer än tio år – om än med kortare avbrott – har tillsammans med en alltför intensiv användning av jorden av människor och boskap lett till det som beskrivs i interpellationen: vegetationsförstöring, svår erosion, grundvattenförluster – kort sagt ökenutbredning.

Området har under den aktuella perioden varit skådeplatsen för några av de svåraste svältkatastroferna i modern historia. Etiopien är mitt i sin andra svåra massvält på tolv år. Sverige gör betydande långsiktiga insatser på mark- och miljövårdens område. Det långsiktiga utvecklingsarbetet med Etiopien och Guinea-Bissau är till stor del inriktat på jordbruk och andra markvårdande insatser. I Etiopien har Sverige också stött FN-verksamhet i samma syfte. I Kap Verde används både reguljärt bistånd och katastrofmedel för långsiktiga mark- och miljövårdsinsatser. I andra länder i Sahel-Sudanområdet – närmare bestämt i Niger, Burkina Faso, Senegal och Sudan – finansierar Sverige sedan 1982 ett omfattande markvårdsprogram som genomförs av FN:s livsmedelsorganisation (FAO) och FN:s särskilda kontor

för Sahel och Sudan (UNSO). Det svenska bidraget uppgår till ca 50 milj. kr. I Östafrika har ett regionalt markvårdscenter upprättats med hjälp av svenskt bistånd. Centret har förmedlat kunskaper och metoder till flera länder i regionen. Vidare lämnar Sverige betydande bidrag till FAO:s verksamhet på byskogsområdet, både i pengar och när det gäller kunnande.

Låt mig här tillägga att tyngdpunkten på Sveriges miljö- och markvårds-satsningar ligger inom landprogrammen. Detta är naturligt, då en nära samverkan krävs med mottagarländernas myndigheter och då markvårdsinsatser i möjligaste mån bör integreras med verksamhet inom andra sektorer.

Med utnyttjande av vunna erfarenheter i programländerna bör Sverige emellertid kunna spela en betydande roll i angelägna rehabiliteringsåtgärder i länderna runt Sahara. Redan nu utnyttjas även på detta område såväl FN som frivilligorganisationer. Jag vill här också inskjuta att katastrofbiståndet i ökande utsträckning bör omfatta insatser med långsiktiga effekter, som t. ex. stöd till transporter för distribution av förnödenheter.

På Pär Granstedts andra fråga – om regeringen i internationella fora och i kontakter med andra rika länder är beredd att verka för samordnade insatser för Sahelregionen – är svaret givetvis ett oförbehållsamt ja.

Anf. 25 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

Svälten i Etiopien är nu högaktuell för oss alla. Vi är alla starkt medvetna om de tragedier som där utspelar sig. Men det är en ganska nypåkommen medvetenhet. Man får på något sätt en känsla av att världssamfundet har tagits med överraskning av händelseutvecklingen.

Enligt dem som har följt skeendet i Afrika mera kontinuerligt finns det egentligen ingen anledning till överraskning. Dess värre är det som nu händer i Etiopien bara en logisk konsekvens av en utveckling som har pågått mycket länge. Det är dessutom en utveckling som inte på något sätt begränsar sig till Etiopien. Den omfattar ett brett bälte av stater söder om Sahara – det som brukar kallas för Sahelområdet – och Sudan. Nya katastrofländer väntar på att uppmärksammas, väntar på insatser.

Det görs nu betydande insatser för att hjälpa de drabbade i Etiopien, och det krävs omfattande åtgärder för att hjälpa de drabbade i andra hungerländer. Det är bra att det görs insatser, men samtidigt är vi medvetna om hur svårt det är att verkligen nå alla som behöver hjälp.

Det vi nu gör är dock – och detta är grundtemat i min interpellation – bara en hjälp för stunden. Det viktiga är att vi kan vända den förödande utveckling i form av ökenutbredning och jordförstörelse som ligger bakom katastrofen och som redan har pågått alltför länge.

Som jag kortfattat redovisade i min interpellation är den nuvarande situationen i mycket hög grad människans verk. Den hänger samman med befolkningsökningen och med en jordbruks- och betesdrift som har utformats så, att den suger ut jorden och blottlägger den för solstrålning, vilket leder till uttorkning.

Men lika väl som den nu pågående katastrofen i denna del av världen till

Måndagen den
26 november 1984

*Om katastrofhjäl-
pen till svältdrab-
bade länder*

stor del är människans verk är det också möjligt för människan att vända utvecklingen. Genom insatser på jordbrukets område, genom skogsplantering och genom sociala insatser går det att stoppa ökenutbredningen och utarmningen och att återskapa den produktionsförmåga som nu i rask takt håller på att gå förlorad.

Detta är alltså möjligt, men det kräver mycket stora insatser. Det är därför jag i min interpellation ställde frågan om Sverige är berett att i ökad utsträckning göra sådana insatser. Trots att alla insatser för att hjälpa fattiga länder är oerhört angelägna står vi nämligen nu inför en akut katastrofsituation, som gör den typ av insatser jag nämnt viktigare än kanske några andra.

Utrikesministerns svar är hållet i en mycket positiv anda. Det finner jag glädjande. Frågan är naturligtvis ändå vilka konkreta åtgärder regeringen är beredd att vidta. Utrikesministern pekar på vad som redan görs, och onekligen syftar en hel del av de insatser som görs inom det svenska biståndsprogrammet just till att rädda marken, miljön och produktionsförmågan i jorden, inte minst i Afrika. Men samtidigt är detta en tämligen begränsad del av de biståndsinsatser som görs i dag. Av sammanlagt 18 programländer är det bara 2 som kan räknas till dem som drabbats hårdast av de pågående svältkatastroferna, nämligen Etiopien och Moçambique. Moçambique är dessutom något av ett specialfall, eftersom politiska förhållanden och sydafrikanska aggressionshandlingar till stor del ligger bakom den katastrofala utvecklingen.

Väldigt litet av insatser görs i det egentliga Sahelområdet. I interpellationssvaret påminns om det stöd som Sverige ger åt ett FN-program i ett antal Sahelländer. Det handlar om 50 milj. kr. Det är visserligen mycket pengar, men det motsvarar bara drygt 1 % av den svenska biståndsbudgeten.

Enligt min mening måste vi vara beredda att inom ramen för vårt biståndsarbete omprioritera resurser och göra mycket kraftfulla insatser för en återuppbyggnad av jordens produktionsförmåga i de länder som nu hotas att ödeläggas av ökenutbredning och uttorkning. Det är här fråga om många olika typer av insatser. Förutom markvårdsinsatser krävs skogsplanering – byskogsprojekt är ju någonting som vi redan har erfarenhet av – sociala insatser inkl. familjeplanering samt byutvecklingsprogram med inriktning på att skapa även annan sysselsättning än jordbrukssysselsättning för människor.

Vi har en hel del erfarenhet att falla tillbaka på. I interpellationssvaret säger också utrikesministern att Sverige bör kunna spela en betydande roll i angelägna rehabiliteringsåtgärder i länder runt Sahara. Jag hoppas att detta innebär att vi kommer att få konkreta förslag till kraftigt ökade svenska insatser på det här området. Omprioriteringar kan, som sagt, behöva göras. Det är alltid svårt, eftersom allt bistånd går till mycket angelägna ändamål, men det är kanske nödvändigt med tanke på den akuta situation som dessa länder befinner sig i.

Jag utgår dessutom från att enprocentsmålet återigen kommer att uppnås i den biståndsbudget som skall läggas fram i januari och att det där också kommer att finnas utrymme för extra insatser på det här området. En mera

långsiktig inriktning av katastrofbiståndet utlovades också, och jag ställer förhoppningar på den punkten.

Min konkreta frågeställning är alltså: Är regeringen beredd att inom ramen för det bistånd som vi kommer att ge fortsättningsvis och som jag utgår ifrån blir åtminstone 1 % av vår bruttonationalinkomst göra en kraftsamling på just insatser som kan häva den katastrofala utveckling vi nu kan iakttä stora delar av Afrika?

Det är också helt klart att Sverige inte ensamt kan lösa dessa problem. Skall vi kunna stoppa den pågående förödelsen i Afrika krävs det samordnade internationella insatser. I den andra delen av min fråga tog jag också upp detta, dvs. om regeringen vill verka för att sådana insatser kommer till stånd via internationella organ. På den punkten var det svar jag fick ett oförbehållsamt ja. Mot den bakgrunden ser jag naturligtvis med stort intresse fram emot de konkreta åtgärder och förslag som Sverige nu kommer att lägga fram i FAO och andra lämpliga organ för att få till stånd de kraftfulla internationellt samordnade insatser som krävs. Kan utrikesministern kanske redan nu nämna något om vad regeringen planerar att göra på det området?

Anf. 26 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det är värdefullt att allmänna opinionen i Sverige och andra länder fått upp ögonen för den fruktansvärda katastrofen i Etiopien och andra afrikanska stater. Men det är samtidigt klart att det, precis som Pär Granstedt här har sagt, inte bara är fråga om att åstadkomma en hjälp för att tillgodose de mest akuta behoven, utan man måste också arbeta långsiktigt. Här är det bl. a. fråga om forskning och utveckling för att bättre tillvarata de naturresurser som finns i de olika länderna.

Jag vill nämna att vi kanske redan den här veckan kan fatta beslut i regeringen om ytterligare forskningsinsatser, som har förberetts genom styrelsen för u-landsforskning SAREC. Om vi blir färdiga till veckans regeringssammanträde, hoppas jag att insatser skall kunna göras på över 40 milj. kr., av vilket 28 milj. kr. är avsedda för en serie internationella institut för jordbruksforskning under 1985 genom den s. k. konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning.

Samtidigt tilldelas FN:s forskningsinstitut för social utveckling 4 milj. kr. för 1985. Det är fråga om ett institut som bl. a. studerar livsmedelsförsörjningen för olika sociala grupper i u-länder. SAREC har också ett särskilt bilateralt program för Etiopien, som kommer att tilldelas 10,2 milj. kr. för en tvåårsperiod. I det programmet är jordbruket också en av de tyngsta delarna. I Etiopiensamarbetet ingår markvård och, avseende det långsiktiga arbetet mot ökenutbredning, också kartläggning av gräsvegetationen och utformning av ett framtida varningssystem för torka. Jag hoppas att här ett bra samarbete skall kunna förekomma mellan SMHI och Etiopiens vattenresurskommission.

Med detta korta tillfogande har jag velat ge exempel på att vi arbetar i den riktning Pär Granstedt efterlyst.

Måndagen den
26 november 1984

*Om katastrofhjäl-
pen till svältdrab-
bade länder*

Anf. 27 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det som utrikesministern nyss redovisade tycker jag är mycket värdefullt. Det är bra att Sverige satsar resurser på att utöka kunskaperna på det här området. Det är helt klart att jordbruksforskningen i överväldigande utsträckning ägnas åt just förhållandena i den tempererade delen av världen, alltså den del av världen där i-länderna ligger. Onekligen är det så, att problemen för jordbruksutvecklingen i u-länderna i viss mån beror på att vi har bristande kunskaper om svårigheterna för jordbruket i tropiska områden. Dessutom överförs olika slags teknik, teknik som är utvecklad för tempererade områden, till tropiska områden – med katastrofala följder, bl. a. på grund av ett annat klimat och andra jordbruksförhållanden.

Samtidigt står det klart att det finns tillräckligt mycket kunskaper för att påbörja kraftfulla och omfattande insatser redan nu, så att utvecklingen när det gäller ökenutbredningen kan stävjas. Vi vet att en av de viktigaste åtgärderna är att stoppa nedhuggningen av träd och att få till stånd nyplantering av träd. Vidare vet vi att det är viktigt att kvaliteten höjs i fråga om den stock av djur som man har. På det sättet får man ett större utbyte av mera begränsade jordar. Därmed minskas belastningen av jordarna. Vi vet också att det krävs åtgärder när det gäller underhållet av bevattnings- och terrasssystemen i bergen samt åtgärder när det gäller valet av rätt plöjnings-teknik samt åtgärder som syftar till minskad erosion etc. Det krävs också sociala insatser av olika slag.

Vi behöver alltså inte avvakta forskningen för att kunna göra insatser, utan vi kan, på basis av det kunskapsunderlag som redan nu finns, få till stånd program av den omfattning som behövs. Det är klart att några tiotal miljoner inte är tillräckligt i detta sammanhang. Man måste vara beredd att sätta till ytterligare en eller annan nolla i fråga om de belopp som satsas. Det måste således röra sig om hundratals miljoner. Det kanske rent av rör sig om miljardbelopp.

Jag har fortfarande en förhoppning dels om att vi i budgetpropositionen kommer att få se konkreta förslag till kraftigt utökade insatser för att stävja förödelsen i Afrika och för att rädda de länder som nu hotas av en ständigt växande katastrof, dels om att vi i internationella sammanhang kommer att få se konkreta förslag från Sveriges sida – bland internationella organ vill jag då i första hand nämna FAO – för att få till stånd de internationella, samordnade insatser som behövs på detta område.

Från centerns sida kommer vi att följa utvecklingen med mycket stort intresse. Givetvis kommer vi här i riksdagen att ta de initiativ som erfordras, om regeringsförslagen inte är tillräckligt långtgående.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1984/85:27 om användning av utvecklingsbistånd till sjukvård i Sverige

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

Anf. 28 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Tore Nilsson har i en interpellation frågat om jag anser att en del av vårt u-landsbistånd kan avsättas till vård inom Sverige vid inrättningar och anstalter som inte längre disponeras för sitt ursprungliga ändamål men där tillgång på personal föreligger och hälsosam miljö kan erbjudas.

Det dåliga hälsotillståndet hos människor i tredje världen beror i stor utsträckning på fattigdomen. Det gäller de vanligaste sjukdomarna såsom undernäring, diarréer och luftvägsinfektioner och till viss del även de utbredda tropiska sjukdomarna, t. ex. malaria, spetälska och snäckfeber. Det är framför allt barnen som drabbas, speciellt av undernäring och diarréer. Barnadödligheten är mycket hög, mellan 10 % och 20 %. Hälsovården på landsbygden i tredje världens länder är undermålig, för att inte säga obefintlig. 80 % av människorna i u-länderna nås aldrig av reguljär hälsovård enligt världshälsoorganisationens (WHO) beräkningar.

Ett övergripande mål för Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna är att höja levnadsnivån för fattiga människor framför allt på landsbygden. Ett viktigt led i detta är att bygga ut den grundläggande hälsovården. Sverige har lämnat ett omfattande bistånd för att förbättra hälsovården i u-länderna, dels genom våra bidrag till FN och dess olika organ, främst FN:s barnfond (UNICEF) och Världshälsoorganisationen (WHO), dels genom vårt bilaterala samarbete med programländerna, dels genom vårt stöd till enskilda organisationers verksamhet.

Biståndet på hälsoområdet inriktas alltmer på att stödja u-ländernas egen strävan att bygga ut en förebyggande bashälsovård på bynivå i linje med den av FN antagna primärhälsovårdsstrategin. I denna strävan läggs särskild vikt vid att landets egna resurser mobiliseras, att människorna själva deltar aktivt. Vidare inriktas det svenska hälsobiståndet på att stödja mödra- och barnhälsovård, vaccinationsprogram, åtgärder mot diarrésjukdomar samt hälsoundervisning och utbildning, dvs. på grundläggande hälsoservice i syfte att tillmötesgå behoven hos de fattiga människorna på landsbygden.

Mot denna bakgrund kan jag inte finna det vara ett rationellt eller effektivt utnyttjande av biståndsmedlen att bekosta vård och rehabilitering i Sverige av sjuka barn och vuxna från u-länder därför att personal och sjukhus saknas i u-länderna. En sådan vård i Sverige skulle bli mycket dyrbar och omfatta mycket färre människor än de långsiktiga hälsovårdsinsatser motsvarande kostnad kan finansiera i mottagarlandet.

Vad avser katastrofdrabbade människor i u-länderna vill jag säga att stora delar av Afrikas befolkning lider svår nöd till följd av torka. För att hjälpa dessa nödlidande lämnar Sverige ett omfattande katastrofbistånd. Hjälpen ges förutom genom FN eller direkt till mottagarlandets regeringar genom enskilda humanitära organisationer. Även den svenska specialenheten för katastrofhjälp inom FN:s beredskapsstyrka har utnyttjats till insatser för torkdrabbade i Afrika.

*Om användning av
utvecklingsbistånd
till sjukvård i Sverige*

*Om användning av
utvecklingsbistånd
till sjukvård i Sveri-
ge*

Det är min mening att också våra resurser för katastrofbistånd bäst når de nödlidande i u-länderna om insatserna genomförs där.

Anf. 29 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret på interpellationen.

Det aktuella fallet är Hällnäs sjukhem i Västerbotten, en gång byggt som sanatorium. Det skall enligt aktuella planer upphöra som vårdanläggning före år 1990. Sjukvårdshuvudmännens beslut därom är inte fattat, men i diskussionerna kring sjukhemmets framtida användning har befolkningen i länet och inte minst i Vindelns kommun framfört många allvarliga invändningar mot tanken på att en anläggning av så gediget slag och så lämplig just för sjuk- och hälsovård skall överges. Någon verksamhet som sedan kan förläggas dit och som ser meningsfull ut föreligger inte. Även personalen har en bestämd uppfattning att sjukhemmet bör fortsätta med en verksamhet av liknande slag som bedrivits där.

Nyligen har en läkare vid Vindelns läkarstation framfört tanken att sjukhemmet är lämpligt för en ny vårdform, nämligen eftervård och rehabilitering av sjuka och skadade från krigs- och katastrofdrabbade länder. Många delar hans uppfattning. Även jag gör det, och jag vill här säga något om varför jag gör det.

Det är känt att SIDA stundom har svårt att finna meningsfyllda projekt, framkomliga vägar och de rätta metoderna för att effektivt använda de svenska biståndsmedlen. I många områden i u-länderna saknas sjukhus och personal för vård och rehabilitering av sjuka, barn och vuxna. Det borde vara en framkomlig väg att till en del bereda u-hjälp genom att speciella grupper av nödställda får vård i Sverige, finansierad genom pengar ur vårt bistånd.

Detta är bakgrunden till och innehållet i min interpellation. Den framställdes för två månader sedan, men bl. a. på grund av fru Gandhis bortgång och begravning har svaret kommit först nu. Under tiden har en mängd fakta tillkommit som gör att jag är ännu mer övertygad om att detta kunde vara en framkomlig väg.

Jag tackar än en gång för svaret. I princip föreligger inga delade meningar mellan mig och den fackkunskap som står bakom detta svar i dag.

Fattigdomen, sjukdomarna och undernäringen är för oss alla kända verkligheter liksom den därmed följande barnadödligheten. Jag har några gånger haft tillfälle att resa i länder i Afrika där SIDA arbetar, och intrycken har förstärkt min uppfattning att hälsovården, i den mån den alls finns, är undermålig i länderna i fråga och att det är förenat med stora svårigheter att lära ut hygien och hälsovård. Detta har inte ens missionen i sitt långvariga arbete här klarat. Det är t. o. m. så att mediciner inte utan vidare kan utdelas eller säljas, eftersom analfabetism m. m. gör att de kan användas fel i vissa fall.

Vad som i svaret sägs om våra insatser för att höja levnadsnivån kan jag ansluta mig till, liksom att vi måste stödja u-ländernas egen strävan att bygga ut bashälsovården och därvid mobilisera landets egna resurser. Men sedan har jag invändningar och en avvikande mening att anföra.

Gång på gång framkommer det att det föreligger stora svårigheter för oss, för SIDA och för dess organ, att verkligen nå resultat som önskas och som svarar mot insatserna. Så sent som i dagens nummer av Svenska Dagbladet läser vi att en SIDA-direktör "ifrågasätter biståndsorganets effektivitet". Det här är inte klander mot någon, utan klander i stort. I artikeln står det bl. a.:

"Erfarenheten visar nu att många u-länder har fått mer bistånd än de kunnat absorbera och även absorberat mer bistånd än de kunnat administrera på ett framgångsrikt sätt."

Det påpekas att det finns outnyttjat bistånd. Det föreligger en rapport från rikskontrollverket, där det omtalas att det ibland saknas kunskap om förhållandena i tredje världen hos de konsulter som anlitas. I slutet av artikeln får man veta att t. o. m. en sådan veteran och kännare som förre generaldirektören Ernst Michanek kan ifrågasätta biståndet i vissa fall.

Detta är ganska intressanta uppgifter. Utan att alltså direkt klander riktas mot någon person eller mot någon viss verksamhet visas hur svårt det är att få biståndet effektivt.

För ett par år sedan läste jag i Dagens Nyheter om SIDA-chefens egen syn på svårigheterna att finna de rätta kanalerna, de kunniga medarbetarna. Detta är säkert känt också för utrikesministern. Därtill kan läggas en del som inte står i det svar som jag har fått i dag.

I tidningen Dagen den 13 november finns det en artikel om "Religionsföljelse i skuggan av svälten". Där beskrivs hur det mitt under det att det pågår en sådan ohyllig katastrof sker en omfattande förföljelse av de kristna där. Förföljelsen dämpas inte av de svåra förhållandena då det gäller hungern.

Journalisten Colin Legum, som anges vara den journalist som har den bästa kännedomen om Afrika, har i en artikel i förra veckan i Dagens Nyheter ställt frågan: "Vems skuld är svälten i Etiopien?" Han påpekar att det inte bara är fråga om katastroferna i naturen, som har att göra med klimat och felaktig användning av jordar och skogar – något vi hört om i tidigare interpellationsdebatter – utan det gäller också detta: "Om den etiopiska regimen bara hade ägnat en bråkdel av den tid som den har lagt ned på att skapa sitt marxist-leninistiska arbetarparti – – – och slussat över bara en procent av kostnaderna för flygplan, lastbilar och annan militär utrustning på hjälporganisationer, skulle landet – och hela världen – ha besparats den värsta hungerkatastrofen på fyrtio år."

Det här är anmärkningsvärda uppgifter, som jag inte kan styrka, men som enligt vad jag har sett när jag har följt med verkar ganska troliga.

Det fanns i går en artikel av Sven Öste i Dagens Nyheter, där det står: "Svälten i Etiopien är ingen naturkatastrof, den hade kunnat undvikas. Men den passar väl in i de styrandes planer. Människor som dör av svält kan inte göra uppror."

Jag skall av tidsskäl inte läsa mer ur denna artikel. Jag kan dock säga att jag under hela mitt vuxna liv har haft kontakter med just Etiopien och har det fortfarande. Det som står här är en skakande realitet, som också bör finnas

*Om användning av
utvecklingsbistånd
till sjukvård i Sveri-
ge*

med när vi talar om vad vi kan göra. Detta visar också att våra pengar ibland inte används så bra som människor har trott.

När jag läser utrikesministerns svar, måste jag fråga: Vad säger t. ex. Landstingsförbundet? Vad säger hjälpgorgan som Rädda barnen och Röda korset?

Jag har talat med läkare på landstingssidan i vårt land som anser det helt realistiskt att vi hos oss tar hand om offren från en värld full av katastrofer och nöd, just för eftervård och rehabilitering, har man betonat. Hur mycket skulle det kosta mer än annan hjälp? Vi läser om att en enda svensk som får genomgå hjärtbyte eller byte av annat inre organ kostar väldiga summor, men vi tycker nog att vi skall använda pengarna så. Är det verkligen för dyrt om vi kunde göra något i stil med vad jag har aktualiserat i min interpellation?

Vi måste fråga om det inte vore billigt att rädda människor genom att nu – när man absolut inte kan bygga sjukhus eller ordna med vård på en mängd ställen där förhållandena är olidliga – bygga en luftbro till oss.

Det finns som sagt i Hällnäs en utmärkt anläggning med alla resurser tillgängliga men snart utan uppgift. De anställda som måste permitteras för alltid kostar sedan vårt samhälle så mycket att även detta borde tas med i beräkningen. En kommun som får stora problem om inte ersättningsverksamhet kan startas i anläggningarna har också synpunkter som är värda att beakta. Detta gäller, enligt uppgifter jag har inhämtat, fler landsting – t. ex. inom Norrbottens läns landsting med Sandträskis sjukhus och i Älvsborgs läns landsting.

Kort summerat: Vi ger trots allt ett relativt stort bistånd. En del av det kommer inte till användning – det finns reserverade medel. En del är långt ifrån effektivt utnyttjat. Samtidigt som vårt arbete fortsätter, enligt vad som anges i svaret här i dag, bör det vara realistiskt att också på vår egen mark göra en betydelsefull insats i kampen för människors räddning.

Svaret från utrikesministern har inte ändrat min uppfattning. Eftervård och rehabilitering skulle i dag kunna utföras utan att det vore förenat med anmärkningsvärt höga kostnader. Hit kunde människor komma från Etiopien, Sudan och Afghanistan. De kunde finna vägen tillbaka till ett liv som de kunde fortsätta i sina hemländer när de en gång blir befriade från det ok de nu bär.

Herr utrikesminister! Jag anser för min del att det vore rätt använda pengar, att detta vore effektiv u-hjälp och att det med perspektiv på hela orsakssammanhanget inte vore dyrbar hjälp utan i ordets bästa mening billig. Jag tror att det också kunde bidra till att ytterligare väcka svenskarna till medvetenhet om behoven i denna ohyggliga verklighet.

När jag i går morse i Svenska Dagbladet såg en bild av en död gammal man som hade svultit ihjäl och vars lik nu skulle omhändertas skar det verkligen i mig. Visst ger massmedia bilder som borde väcka oss. Men en liten ström av bröder utifrån världen som kunde vårdas och rehabiliteras mitt ibland oss kunde också skapa motivation för det svenska biståndet på ett särskilt sätt, så att alla tveklöst ville medverka till att enprocentsmålet upprätthålls.

Jag har i dagarna gått och tänkt på en dikt av Stig Dagerman:

Jorden kan du inte göra om.
Stilla din häftiga själ.
Endast en sak kan du göra:
en annan människa väl.
Men detta är redan så mycket
att själva stjärnorna ler.
En hungrande människa mindre
betyder en broder mer.

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

*Om användning av
utvecklingsbistånd
till sjukvård i Sverige*

Jag tror att det vore värt att göra ett försök att på något sätt utreda denna fråga. Jag tror också att man skulle inhämta den synpunkt som finns i vissa läkarkretsar, hos Landstingsförbundet, hos hjälporgan som Röda korset och Rädda barnen osv. Jag är övertygad om att detta skulle vara en insats som inte kunde klandras för att inte vara effektiv.

Anf. 30 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera den del av interpellantens anförande, där han säger att en del SIDA-medel får en felaktig användning.

Jag betvivlar inte att det finns en del projekt som misslyckas när de sätts i gång i u-länderna. Jag vill emellertid påpeka att alla företag som startas i Sverige inte heller leder till ett lyckosamt resultat för företagens ägare och deras anställda. Jag vill påpeka svårigheterna att lokalisera företag till glesbygderna i Norrland och andra delar trots de mycket stora förmåner som staten är beredd att ge. Näringslivet reser ett väldigt motstånd när det gäller lokalisering till glesbygd. Det är ofta ett motstånd som är omotiverat, men företagen tror att det inte går att driva näringsverksamhet i sådana delar av vårt land.

Hur skall det då inte vara att ta upp industriell verksamhet eller driva någon annan form av tekniskt avancerad verksamhet i ett u-land. Några misslyckanden måste tillåtas, annars lär man aldrig kunna försöka. Jag har ingen större respekt för dem som med utgångspunkt i sådana misslyckanden åstadkommer braskande rubriker där man hävdar att hela biståndet är felaktigt. Ofta är det någon viss del av biståndet som vederbörande själva i stället vill favorisera. Man vill att medlen skall gå till ett annat ändamål än det som varit uppe till diskussion och som man kritiserar.

När det gäller den nu aktuella frågan står det väl ändå klart att hälsovård måste bedrivas på den plats där människorna befinner sig. Vi har inget val beträffande barnavård, förebyggande mödravård och annan hälsovård.

När det gäller sjukdomarna i u-länderna rör det sig om sjukdomar som skördar dödsoffer men som hos oss med en ganska enkel behandling skulle leda till att patienten tillfrisknar. Jag har särskilt nämnt diarréerna bland barn som UNICEF så energiskt försöker sprida läkemedel mot.

De svårare sjukdomarna som fordrar att patienten vårdas på en särskild sjukvårdsinrättning bör nog ändå behandlas i närheten av patientens

*Om användning av
utvecklingsbistånd
till sjukvård i Sverige*

boningsort och i närheten av vederbörandes anhöriga osv. Jag kan bara tänka mig ett fåtal extrema fall där våra universitetssjukhus kan bereda en vård som inte är möjlig att få på ett sjukhus i u-länderna, vare sig det sjukhuset drivs av missionen eller av någon annan huvudman.

Jag har förståelse för de problem man kan ha i Västerbotten och i andra delar av landet med anledning av att en sjukvårdsinrättning skall läggas ned därför att patientunderlaget viker eller därför att man inte vill att människorna skall vårdas i glesbygden utan sammanför dem för vård i större inrättningar.

Eftersom Tore Nilsson åberopade Landstingsförbundet vill jag säga att de svenska landstingen faktiskt äger ett företag som heter SwedeHealth och som säljer svensk sjukvård bl. a. i den formen att man tar emot utländska patienter för vård. Då tar man emot patienter från länder som kan och vill betala för patienterna. Det finns åtminstone en del länder – bl. a. oljerika länder i Mellersta Östern – som har så goda inkomster att de kan bekosta transport av en patient till Sverige och bekosta vården här. Mitt förslag är alltså att Västerbottens läns landsting – som man vill att landstingets tjänster på sjukvårdens område skall komma människor från utlandet till godo – vänder sig till det landstingsägda företaget SwedeHealth för att med företaget diskutera möjligheterna att sälja tjänster.

Biståndsmedlen tror jag emellertid måste användas på plats i allra största utsträckning, i första hand för förebyggande hälsovård och i andra hand för sjukvård som i flertalet fall är så okomplicerad om man har personal och medikamenter att det inte erfordras att patienten förflyttas från den ena världsdelen till den andra.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag ville gärna betona att jag inte hör till dem som brukar ropa på åtgärder mot SIDA. Jag är mycket glad över att vi har vårt biståndsarbete, och jag har också under resor i Afrika haft möjlighet att se mycket som glatt mig.

Jag tycker emellertid att utrikesministern på sätt och vis försöker ge en annan bild av det som jag sade. T. o. m. chefen för SIDA talar i den artikel som jag har omtalat om hur svårt biståndsarbetet är. Denna artikel var införd i nyårsnumret 1982, om jag minns rätt. Jag har inte ifrågasatt att en del saker måste få misslyckas. Dessutom tycker jag att herr Bodströms jämförelse med näringslivet egentligen var helt opåkallad.

Jag har alltså den största respekt för de insatser som görs. Men samtidigt var min interpellation och det jag har sagt här i dag ett försök att säga att det kanhända finns möjligheter att i den speciella situation som föreligger i en mängd länder i världen, inte minst just nu, hjälpa människor genom att använda de resurser vi har i Sverige. Jag är absolut överens med utrikesministern om att hälsovård skall bedrivas i de länder det är fråga om och så nära

patientens hem som möjligt, om han nu har ett hem. Men i det vimmel av nödställda som finns i världen och mot bakgrund av de stora katastrofsituationer som föreligger borde vissa uppgifter kunna lösas i enlighet med den läkares tankar som ligger bakom mina förslag – han har emellertid inte bitt mig att interpellera. Men denna läkares artikel har föranlett många reaktioner från människor på olika håll i landet som har läst artikeln.

Att Hällnäs sjukhem skulle vara nedlagt därför att man inte vill ha vård i glesbygden är inte hela sanningen. Sjukhemmet byggdes en gång för att bekämpa en sjukdom som vi dess bättre i praktiken har utrotat i vårt land. Sjukhemmet behövs inte mer för den uppgiften, och det har därför haft andra uppgifter. Strukturen på sjukvården har också förändrats, det är alldeles riktigt. Men Hällnäs ligger inte i någon skrämmande glesbygd. Det ligger faktiskt vid norra stambanan i ett underbart landskap. Jag tror inte att den beskrivning som herr Bodström gav var riktig.

Att vända sig till ett organ som tar betalt för vården är tänkbart – det förekommer och må så göra. Men jag menar att det också vore rimligt att ur den rätt stora budget vi har, där en del medel inte utan vidare kan användas, där en del inte kan absorberas på rätt sätt och där det t. o. m. finns reserverade medel, borde gå att pröva, kanske just nu, om man inte kan ta hit människor från krigens och katastrofernas länder för eftervård och rehabilitering och därmed också ge meningsfull sysselsättning åt människor som kan detta jobb och som har lokaler att arbeta i.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1984/85:49 om socialbidragen

Anf. 32 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Inga Lantz har i en interpellation ställt följande frågor till mig.

1. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att bryta trenden mot ökade socialbidragskostnader och vidgade grupper medborgare som blir beroende av socialbidrag för sin existens?
2. Är regeringen beredd att ta initiativ för att fastställa vad som skall anses vara en skälig levnadsnivå?
3. Är regeringen beredd att låta en sådan skälig levnadsnivå ligga till grund för en gemensam riksnorm i landets kommuner för nivån på socialbidragen?

Enligt socialtjänstlagen (SFS 1980:620) har den enskilde rätt till bistånd för sin försörjning och livsföring i övrigt om hans behov inte kan tillgodoses på annat sätt.

Ekonomiskt bistånd inom socialtjänstens ram har karaktären av ett individuellt behovsprövat stöd som skall träda in när den enskilde inte kan försörja sig genom arbete eller när mer generella stödformer främst inom

socialförsäkringen inte kan utgå.

När det gäller Inga Lantz första fråga vill jag säga följande. Den nuvarande utvecklingstrenden när det gäller antalet socialbidragstagare och socialbidragskostnader är oroande. Den är i allt väsentligt ett uttryck för mer generella problem i samhället. Arbetslösheten är fortfarande för hög. Under en följd av år har reallönerna sjunkit för flertalet löntagare. Dessa förhållanden har påverkat bl. a. barnfamiljernas ekonomiska situation.

Det grundläggande och första steget i en plan för att förbättra barnfamiljernas och andra utsatta gruppers levnadsstandard är att återskapa ett ekonomiskt starkt samhälle. Regeringens ekonomiska politik har också lett till en påtaglig återhämtning i den svenska ekonomin. Prisstegringstakten sjunker och möjligheter till en viss ökning av reallönen bedöms finnas under år 1985.

Regeringen har emellertid även vidtagit en rad särskilda åtgärder för att förbättra villkoren för de mest utsatta grupperna och därmed också minska behovet av socialbidrag.

En stor satsning har gjorts på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Regeringen har i en proposition (prop. 1984/85:45) nyligen föreslagit att ytterligare 1,75 miljarder kronor satsas på insatser särskilt inriktade på de långtidsarbetslösa. Åtgärder har också vidtagits för att stödja en fortsatt expansion av svenskt näringsliv. De hittills gjorda insatserna har nu börjat ge resultat i form av nedgång i antalet arbetslösa. I september i år uppgick antalet arbetslösa till 140 000 jämfört med 177 000 under samma månad förra året.

De totala kostnaderna för arbetsmarknadspolitiska åtgärder uppgick budgetåret 1983/84 till drygt 20 miljarder kronor, varav ca 6 miljarder utgjorde kontantstöd till arbetslösa. Dessa siffror skall jämföras med de totala kostnaderna för socialbidrag, vilka i år beräknas uppgå till ca 2,7 miljarder kronor.

När det gäller barnfamiljernas ekonomi har riksdagen beslutat om en kraftig höjning av barnbidraget, flerbarnstillägget och studiebidraget från den 1 januari nästa år. Samtidigt höjs garantinivån inom föräldraförsäkringen. Riksdagen har också beslutat om vissa förbättringar när det gäller bostadsbidragen. I en nyligen framlagd proposition (prop. 1984/85:39) har regeringen föreslagit bl. a. att förlängt bidragsförskott skall utgå till studerande ungdomar över 18 år.

Regeringen har i en annan proposition (prop. 1984/85:78) föreslagit vissa förbättringar av föräldraförsäkringen.

Inga Lantz övriga två frågor kan inte ses isolerade från varandra och behandlas därför i ett sammanhang.

Vid remissbehandlingen av förslaget till socialtjänstlag efterlystes en precisering av innehållet i begreppet skälig levnadsnivå. Någon sådan precisering gjordes dock inte i propositionen om socialtjänsten (prop. 1979/80:1) med hänvisning till att detta måste bedömas efter den tid och de förhållanden under vilka den hjälpsökande lever. Det måste därför överlämnas åt kommunerna att fastställa vilken levnadsnivå som skall anses skälig. Vissa exempel ges dock i propositionen på vilka behov som rimligen bör

kunna täckas av ekonomiskt bistånd i form av socialbidrag.

Socialutredningen (S 1969:29) övervägde möjligheten att regeringen skulle fastställa vissa miniminormer för socialbidraget, men fann att övervägande skäl talade mot en sådan lösning. Dåvarande departementschefen gjorde samma bedömning och förordade i stället att socialstyrelsen efter samråd med Kommunförbundet skulle utforma allmänna råd om tillämpningen av lagen, så att de motverkar alltför stora skillnader i normnivåerna.

Vid sin behandling av förslaget till socialtjänstlag 1980 delade socialutskottet (SoU 1979/80:44) uppfattningen att det är angeläget att socialbidragets nivå inte varierar alltför mycket mellan de olika kommunerna.

Rent allmänt vill jag säga att jag är medveten om de komplikationer i fråga om tolkning och tillämpning som ramlagstiftningen innebär. Dessa frågor har också nyligen behandlats av konstitutionsutskottet (KU 1983/84:24, KU 1983/84:25).

Frågan om socialbidragsnormer har jag redogjort för i ett tidigare interpellationssvar till Inga Lantz, i december förra året. Jag nämnde då att socialstyrelsen planerar att under detta år, efter samråd med Svenska kommunförbundet, utge allmänna råd om socialbidrag. Därvid kommer bl. a. frågor om normsystem att behandlas. Dessa allmänna råd har ännu inte utgivits, men det är min förhoppning att socialstyrelsen och Kommunförbundet inom kort skall kunna enas om en utformning.

Mot den angivna bakgrunden avser jag inte att f. n. ta något initiativ på detta område.

Anf. 33 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret.

1980-talets första år har kännetecknats av sjunkande reallöner. En industriarbetarfamilj med två barn och heltidsarbetande pappa och deltidsarbetande mamma har fått sin disponibla inkomst minskad med 10 % mellan åren 1976 och 1981. De har också kännetecknats av stigande vinster för företagen och en växande arbetslöshet för löntagarna. Samtidigt har en ihållande hög inflation gett näring till en växande spekulation. I ett sådant här klimat ökar de fördelningspolitiska spänningarna.

I Snösätra, som är ett område utanför Rågsved i Stockholms södra förorter, kostar en fyrarummare 2 954 kr. i månaden. Det är Familjebostäder som har dessa lägenheter. Hyran kommer i dagarna att öka med 70 kr. på grund av ökade bränslekostnader och vissa indexuppräknningar. Dessutom kan man förvänta en ytterligare höjning vid årsskiftet. 25 % av alla dem som bor i Snösätra har socialhjälp på grund av otillräckliga inkomster.

Socialbidragen har fördubblats på två år. Mellan 5 % och 6 % av befolkningen eller en halv miljon människor behöver nu hjälp av samhället för att klara sin försörjning. Man kan schematiskt dela upp de människor som behöver hjälp på följande sätt: en tredjedel av hjälptagarna är arbetslösa, en tredjedel klarar inte av att försörja familjen på sin lön, och en tredjedel behöver annan särskild hjälp.

Det är de fattigaste kommunerna som har de största utgifterna för

socialbidragen. Nivåskillnaderna på bidragens storlek är stora mellan olika kommuner. Eftersom levnadskostnaderna nu bedöms lika stora över hela landet måste dessa skillnader anses vara en stor orättvisa, en orättvisa som jag tycker att Gertrud Sigurdsen står kallsinnig inför.

I 173 kommuner ligger socialbidragsnormerna dessutom under det s. k. existensminimum – detta enligt socialstyrelsens siffror från maj i år. I maj 1983 låg 176 kommuner under existensminimum. Tre kommuner har alltså "hankat sig upp". Kommunernas normer för socialbidrag för ensamstående varierar nu mellan 75 % och 140 % av basbeloppet. Detta betyder i reda pengar skillnader på 1 100 kr. i månaden för ensamstående vuxna och 2 500 kr. för en trebarnsfamilj. Skillnaderna beror främst på att kommunerna räknar in olika saker i sin norm. Låga normer betyder som regel att människor får bidrag också utöver normen. Men det finns också stora skillnader mellan kommuner som räknar in samma saker i normen, konstaterar socialstyrelsen i ett meddelandeblad som skickades ut till kommunerna för någon vecka sedan.

För ett år sedan, när Gertrud Sigurdsen och jag diskuterade samma sak som i dag, låg skillnaderna mellan kommunerna, kan jag läsa av protokollet från november 1983, på 64–140 % av basbeloppet. Skillnaderna har alltså krympt med 10 %, om man nu vill se det positivt. Men skillnaderna minskar i snigelfart, och orättvisorna är uppenbara för allt fler människor.

Vad skall antas vara en skälig levnadsnivå? Regeringsrätten har i ett antal uppmärksammade domar om socialbidrag sagt att normer under existensnivå inte ger skälig levnadsnivå. Och gränsen för existensminimum är satt till 98,5 % av basbeloppet. I dag använder alltså över hälften av landets kommuner en norm som ligger under den siffran. Regeringsrätten har ansett att skälig levnadsnivå ligger på 100–120 % av basbeloppet. Konsumentverkets hushållsbudgetar ligger, såvitt jag förstår, ännu högre än vad regeringsrätten ansett vara skäligt.

Människor kan besvära sig över kommunernas beslut om storlek på socialbidraget. Det som nu händer är att länsrätter och kammarrätter vid besvär dömer efter regeringsrättens linje. Det innebär att de människor som besvärar sig får ett högre bidrag än de som inte gör det. Och detta betyder en dimension till i orättvisan beträffande socialbidragsnormerna. Jag frågar: Är det så här vi skall ha det? Vore det inte bättre med en riksnorm, som skulle gälla över hela landet och som dessutom skulle vara av den dimensionen att den räckte till när det gäller att klara människors levnadsbehov?

Socialbidragens utveckling visar på brister i samhället. När nu delar av behovet av socialbidrag bottenar i arbetslöshet och otillräckliga arbetsinkomster, då måste, menar jag, staten ta sitt ansvar. Det går inte – det är inte försvarbart – att skyffla över denna ekonomiska belastning på kommunerna i skydd av den heliga självbestämmanderätten.

Enhetliga, rättvisa och skäliga normer behövs. Staten skall ta det ekonomiska ansvaret för detta, helst i form av SOFT – socialförsäkringstilllägg – eller i form av riktade bidrag. Det är självklart för oss att socialförsäkringar och pensioner skall vara lika över hela landet. Det borde

vara en självklarhet att också socialbidragen är det. Ovanåkers kommun ligger högst i landet när det gäller norm – ingen ligger över, men det finns fler kommuner som har samma norm som man har beslutat om i Ovanåker. Där har man tagit folkpensionen som ett riktmarke för socialbidraget. Man har kopplat skälighetsbegreppet till en värdebestämning som det stora flertalet av landets invånare kan solidarisera sig med, nämligen just folkpensionsbegreppet, och det är 140 % av basbeloppet för ensamstående. I Ovanåker har socialsekreterarna nu fått tid till mer stödjande, rådgivande och behandlande verksamhet, eftersom tiden med socialbidragsärendena har minskat kraftigt. Enligt en utvärdering var tidsvinsten uppåt 30 % av arbetstiden.

Så tillbaka till socialförsäkringstillägget, SOFT. Jag menar att staten måste ta ett större ansvar för människors existens i utsatta lägen, helst i form av genomförande av det s. k. SOFT eller med riktat statligt stöd för socialbidragen. Detta skulle förstås öka statens kostnader, men det skulle minska kommunernas kostnader och dessutom utjämna utgifterna mellan kommunerna.

Generella problem, som arbetslöshet och låga inkomster, skall givetvis lösas med generella åtgärder. Insatser inom arbetsmarknadspolitiken och familjepolitiken kan kanske på sikt minska behoven av ekonomiskt bistånd. Men vi kan inte vänta på att de generella åtgärderna skall verka. Därför måste det fastställas vad som är skäligen levnadsnivå, och en riksnorm måste börja gälla. Allt fler människor börjar nu också kräva att staten skall ta ett större ansvar för ett rättvist socialbidragssystem. Jag är förvånad att inte Gertrud Sigurdsen är mer lyhörd för dessa tongångar.

För ett år sedan sade Gertrud Sigurdsen så här i ett interpellationssvar till mig: "Jag har erfarit att socialstyrelsen under nästa år räknar med att – efter samråd med Kommunförbundet – utge allmänna råd om socialbidrag. Därvid kommer bl. a. frågor om normsystem att behandlas. Mot denna bakgrund avser jag inte att ta något initiativ på området." Nu är det ett år senare, och fortfarande är denna fråga lika olöst som den var för ett år sedan. Och Gertrud Sigurdsen sitter lika passivt tillbakalutad i sin statsrådsstol. Har regeringen någon uppfattning om var den skäligen levnadsstandarden skall ligga?

Jag skulle önska att de förslag och åtgärder som Gertrud Sigurdsen pekar på i svaret skulle vara tillfyllest för att bryta trenden mot ökade socialbidragskostnader och mot att vidgade grupper av medborgare kommer att bli beroende av socialbidrag för sin existens. Men jag tror inte att det blir så.

Jag skall be att litet närmare få kommentera det svar som givits. Det sägs att regeringen har vidtagit åtgärder när det gäller arbetsmarknadspolitiken men att arbetslösheten fortfarande är för hög. Det är sant, och jag tror att den kommer att vara alldeles för hög mycket länge till. Det gör att frågan om socialbidrag måste få en lösning inom en nära framtid.

Det sägs också att man kan förvänta en viss höjning av reallönen, men jag tycker det verkar ganska osäkert i dessa dagar om det blir någon reell höjning. Dessutom läste jag i Fri Köpenskap eller någon annan av de tidningar som tar upp frågan om priser på mat att om man tar bort

subventioner på livsmedel och beslutar om en del andra förslag som ligger i luften nu, så ökar mjölkpriset från 4:05 kr., som jag köper den för i Konsum i Skogås, till 6 kr. per liter. Man kan undra om det ger någon förbättring av levnadsstandarden för människor om man höjer matpriserna på det sättet.

Sedan sägs att regeringen har vidtagit en rad särskilda åtgärder för att förbättra villkoren för de mest utsatta grupperna och därmed minska behovet av socialbidrag. Det kan hända, men hittills har vi inte sett något resultat. Fortfarande ökar månad för månad de grupper som behöver socialhjälp för att klara sin existens.

Så sägs att regeringen har gjort en stor satsning på arbetsmarknadspolitikkens område. Jag vet inte om man kan säga att det är en speciellt stor satsning – 33 000 jobb garanteras fram till juli 1985. Det är mycket stora åtgärder som behöver vidtas för att man skall kunna kalla det stor satsning.

I svaret sägs också att regeringen vidtagit åtgärder för att stödja en fortsatt expansion av det svenska näringslivet. Vad som hänt under den socialdemokratiska regeringen är att företagen exporterar sina investeringar till utlandet och ger aktieägarna utdelning inom landet. På det sättet stimulerar man inte så som jag menar att man bör göra för att få bukt med arbetslösheten.

Så förs också fram att regeringen beslutat om en kraftig höjning av barnbidraget. Men frågan är om inte den har ätits upp av de former man använt för finansieringen av denna höjning.

Regeringen framhåller alltså en del åtgärder och har gjort vissa förslag för att förbättra barnfamiljernas situation, men jag tror inte – även om det är många förslag som redovisas i interpellationssvaret – att dessa förslag kommer att lyfta människor ur deras behov av hjälp via socialbidrag.

Till sist skulle jag vilja ställa en fråga som berör arbetslösheten, eftersom den togs upp också i svaret: Vilken beredskap har regeringen ifall vi skulle få en mycket stor arbetslöshet i vårt land? Jag menar då hotet från den nya datatekniken och den nya mikroelektroniken, som ju slagit ut en stor del av arbetskraften i många västeuropeiska länder, där man nu har tvåsiffriga arbetslöshetstal – 11 %, 19 %, 15 %. Vad tänker regeringen göra för att trygga människors existens i en sådan situation? Jag hoppas verkligen att denna inte inträffar. Men om den nedgång i tillgången på arbete som drabbat övriga västeuropeiska länder skulle nå även Sverige, vad finns det för beredskap hos regeringen för att trygga människors existens?

Vpk har krävt en allmän socialförsäkring som skulle täcka olika former av inkomstbortfall och som skulle utgöra ett garanterat grundskydd vid dessa former av inkomstbortfall. Den skulle vara lika över hela landet. Jag tror att en allmän socialförsäkring kommer att vara mycket viktigare i ett läge med en större arbetslöshet än vad vi har i dag än vad den skulle vara nu. Jag skulle vilja ha kommentarer till detta av Gertrud Sigurdson.

Anf. 34 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Nej, Inga Lantz, varken jag eller regeringen är kallsinnig inför siffrorna och orättvisorna när det gäller människornas situation då de får socialbidrag. Det har tagit lång tid, det kan jag gärna medge, att få fram de

allmänna råden, som riksdagen har uttalat sig för att socialstyrelsen i samråd med Kommunförbundet skall utfärda. Man är nu i färd med att slutföra arbetet med de allmänna råden. Inga Lantz säger att jag förra året sade att råden skulle komma under det här året. Enligt de informationer jag har fått kommer socialstyrelsen vid sitt decembersammanträde att behandla förslagen till allmänna råd.

Det är naturligtvis inte så här vi skall ha det, Inga Lantz. Det är otillfredsställande med en sådan här situation.

Sedan säger Inga Lantz att vi skulle behöva ett socialförsäkringstillägg. Staten skulle ta över kostnaderna. Det är ingenting nytt. Jag hörde inte heller att Inga Lantz talade om var staten skulle ta pengarna för att finansiera SOFT-reformen, för det är svårt att i dag exakt ange vad en sådan reform skulle kosta. Med någonting mellan 2,2 och 2,3 miljarder kronor skulle statens kostnader öka. Det hjälper inte, Inga Lantz, om kommunerna skulle göra besparingar och minska kostnaderna. Staten måste ta dessa 2,2 – 2,3 miljarder kronor någonstans.

Vidare kommenterar Inga Lantz den information som jag lämnat i mitt interpellationssvar. Jag tycker att det är angeläget att göra de insatser som görs på familjepolitikens område och på arbetsmarknadspolitikens område. Det är – det har jag för mig att Inga Lantz och jag var överens om när vi diskuterade detta förra året – naturligtvis väldigt angeläget att vi så snabbt som möjligt och med så stora insatser som möjligt ser till att människor får sysselsättning. Att det förhåller sig så som det gör i dag beror mycket på att vi fortfarande har en alltför hög arbetslöshet. Inga Lantz förringar detta, och hon säger att det som jag redovisar inte är någon stor satsning – det borde satsas mycket mer. Det är en traditionell vpk-argumentation att det skall vara mer av allting. Jag hörde inte Inga Lantz säga hur det skall vara i stället – och det var kanske inte heller Inga Lantz uppgift att redovisa den saken eftersom det är jag som svarar och Inga Lantz som interPELLerar.

Men jag vill vidhålla att regeringen verkligen gör stora satsningar med arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom näringspolitikens ram. Även om vi har en för våra förhållanden hög arbetslöshet har vi ju i Sverige arbetslöshets-siffror som hör till de lägsta inom industrivärlden. Många fler människor är sysselsatta i dag än under 1982 eller 1983.

Åtgärder på olika områden måste naturligtvis vidtas för att minska människors – bl. a. arbetslösas och barnfamiljers – behov av att söka socialbidrag.

Beträffande arbetslösheten och åtgärder på olika områden vill jag säga till Inga Lantz att vi ständigt har en beredskap med olika åtgärder för att kunna möta en eventuell ökning av arbetslösheten. Inga Lantz kan inte heller förneka att vi kan påvisa att det är en nedåtgående trend när det gäller arbetslöshetskurvorna. Ytterligare resurser skall naturligtvis sättas in för att få till stånd ännu lägre arbetslöshetssiffror.

Jag brukar säga så här: Varje arbetslös människa är ett misslyckande för en politiker.

Anf. 35 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Om en halv miljon människor behöver socialbidrag – som läget är i Sverige i dag – för att klara sin existens och sina levnadsomkostnader, så är någonting generellt fel i samhället.

Vi vet att arbetslösheten är en av orsakerna till att människor måste ha samhällets stöd. Så är det för en tredjedel av denna grupp. För en tredjedel beror det på att man har otillräckliga inkomster, såsom läget är för människorna i Snösättra, vilkas situation jag redogjorde för. Dessa människor arbetar, men hyran tar en så stor del av lönen, att de inte klarar sig utan ett socialbidrag. Maten är också väldigt dyr i vårt land. Mat och hyra väger tyngst för den tredjedel som har svårt att klara sig på sin lön.

Om nödvändigheten att få socialhjälp för att klara sin ekonomi beror på arbetslöshet och på en allmän dyrtid, tycker jag att det handlar om sådana spörsmål som staten har det yttersta ansvaret för. Därför borde också staten ta ett större ansvar för människornas trygghet. Jag tycker att det är fel att skyffla över den här frågan på kommunerna. Vi vet hur många kommuners ekonomiska situation ser ut. Vi vet dessutom att socialhjälpstagarna är många fler i en fattig kommun som Botkyrka än i en rik kommun som Lidingö. De sämst ställda kommunerna drabbas alltså hårdast av den situation som jag tycker att staten och regeringen har det yttersta ansvaret för.

Finansieringen av SOFT kostar förstås ett antal miljarder kronor. Men det är en samhällsekonomisk kostnad som ändå måste betalas ut. Jag tycker att det är mera rättvist om man tar pengarna över den statliga budgeten, än att kommuner orättvist skall drabbas av denna kostnad. Jag tycker således att det skall ligga på en annan nivå. Vi måste ändå betala ut denna summa, oavsett om det kostar 2 miljarder kronor för staten eller 2 miljarder kronor för kommunerna. Det borde inte vara någon fråga att strida om – pengarna skall ju ändå betalas ut. Vi tillåter ju inte att folk svälter ihjäl i vårt land. Jag vill än en gång upprepa att staten borde ta hand om det här.

Det är bra att de allmänna råden skall komma. Jag har inte sett dem ännu. Jag litade på fru Sigurdsen förra året när vi debatterade denna fråga. Nu har det dröjt ett helt år, och de allmänna råden har ännu inte kommit fram. Vad jag förstår kommer ändå dessa orättvisor att bestå. Differensen mellan kommuner som betalar mycket i socialbidrag – eller rättare sagt har skälig storlek på socialbidraget – och de som inte gör det kommer fortfarande att finnas kvar. Spännvidden är mellan 75 och 140 %, vilket är en stor differens. Under det år då vi diskuterat frågan har visserligen skillnaden minskat med 10 %, men som jag sade tidigare går det med snigelfart.

Tydligen tycker inte regeringen att den behöver göra någonting åt detta, eftersom socialstyrelsens norm bara skall vara en allmän rekommendation. Det kommer inte – om jag förstod saken rätt – att bli någon riksnorm som kommunerna har att rätta sig efter. Jag vill gärna att fru Sigurdsen kommenterar detta. Jag skulle bli glad om vi fick en norm som alla kommuner hade att rätta sig efter. Annars kommer orättvisorna att bestå.

Det kan alltså vara en skillnad på tusentals kronor, beroende på i vilken kommun som man råkar bo.

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

Anf. 36 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Den stora ökningen av socialbidragskostnaderna skedde under åren 1981 och, kanske framför allt, 1982. Kostnaderna för socialbidragen ökade i fasta priser med 38 % under 1982 och med 18 % under 1983. De beräknas öka med 12 % under 1984. Det är alltså fortfarande en ökning, men takten har gått ned.

Om socialbidragen

Låt mig återkomma till Inga Lantz resonemang om ett socialförsäkrings-tillägg, SOFT. Pengarna måste i alla fall tas någonstans. Eller skall jag förstå Inga Lantz resonemang så, att det är kommunerna som skall ge staten pengar för att staten skall kunna inrätta ett socialförsäkringstillägg? Någonstans ifrån måste vi få de 2,3 miljarder som det rör sig om för att kunna inrätta SOFT.

Jag tycker inte att vi skall diskutera de allmänna råden, Inga Lantz, förrän vi har sett hur de ser ut. Om man under lång tid har arbetat sig fram till riktlinjer för hur socialbidragsnormerna skall beräknas, skall vi enligt min mening avvakta riktlinjernas utformning och vad de kommer att få för resultat.

När socialtjänstlagen antogs uttalade riksdagen att man inte skulle fastställa någon riksnorm. Jag tror inte att det skulle vara riktigt bra om riksdagen fastställde ett belopp som kommunerna skall betala ut i socialbidrag. Jag är angelägen om att vi skall få en minskning av den spännvidd som i dag finns, men jag tror aldrig att vi kommer fram till – eller att vi skall komma fram till – att det i alla kommuner i varje enskilt fall skall betalas ut exakt ett visst belopp.

Jag delar Inga Lantz och andras mening att det är en för stor spännvidd. Det sades när socialtjänstlagen antogs, och det uttalandet står fast i dag. Min förhoppning är att spännvidden skall bli mycket mindre när de allmänna råden finns och kommunerna har börjat tillämpa dem.

Anf. 37 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag får väl låta mig nöja med det och komma tillbaka när vi har sett de allmänna råden. Men jag skulle ändå vilja fråga om Gertrud Sigurdsen tycker att det system som vi har, med dess olika normer, är rättvist. Det rör sig alltså om en differens från 75 till 140 %. Nu säger Gertrud Sigurdsen att det skall ske en minskning, men var ligger toleransgränsen? Hur stor skall minskningen vara för att det skall bli ett rättvist system?

Jag tycker att det nuvarande systemet är oerhört orättvist. Jag hade hoppats att Gertrud Sigurdsen skulle kunna säga mer i denna fråga. Här har hon bara uttalat att hon har förhoppningar om en minskning och att hon tycker att det skall vara en skillnad mellan olika kommuner.

Jag minns inte vem som hade utrett det, men av någon av de broschyrer som jag har läst framgick att levnadskostnaderna är lika stora var man än bor, vare sig det är i Haparanda, Botkyrka, Stockholm eller Malmö. Därför borde

också, menar jag, socialbidragen vara lika stora över hela landet. Förut fanns det kanske ett motiv för att socialbidragen var olika, därför att kostnaderna varierade från kommun till kommun, men så är det inte nu. Kostnaderna är likadana över hela landet. Därför borde också socialbidragen vara lika stora.

En sista fråga: Hur ser regeringen på en allmän socialförsäkring, som skulle kunna täcka alla former av inkomstbortfall i olika tänkta situationer?

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1984/85:60 om den ekonomiska situationen för vissa ATP-pensionärer

Anf. 38 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Margó Ingvardsson har frågat mig om regeringen kommer att föreslå några åtgärder för att förbättra den ekonomiska situationen för pensionärer som saknar eller har låg ATP. Vidare har hon frågat mig om regeringen planerar några förändringar av pensionssystemet som förbättrar kvinnornas pensioner och om regeringen anser det befogat att kompensera pensionärerna under 1985 för inträffade och kommande hyreshöjningar.

När det gäller frågan om att förbättra situationen för pensionärer som saknar eller har låg ATP kan jag konstatera att regeringen redan har vidtagit åtgärder i detta syfte. Fr. o. m. innevarande år har folkpensionens grundbelopp, pensionstillskotten, handikappersättningen och vårdbidragen till dem som vårdar handikappat barn räknats upp.

Som bakgrund till frågan om kvinnornas pensioner vill jag först konstatera att det allmänna pensionssystemet innehåller två delar. Den ena, folkpensionsdelen, ger alla medborgare en grundtrygghet oavsett tidigare inkomster. Den andra, ATP-pensionen, ger en pension som är relaterad till den tidigare inkomsten.

När det gäller folkpensionen finns således ingen skillnad mellan män och kvinnor vare sig de yrkesarbetar eller ej. De skillnader som finns mellan olika individer vad gäller ATP är betingade av löneskillnader och antalet yrkesverksamma år. Det förhållande som Margó Ingvardsson pekar på i sin interpellation är således i grunden orsakat av de förhållanden som råder i arbetslivet och inte i sig något resultat av ATP-reglernas utformning.

Beträffande frågan om kompensation till pensionärerna för inträffade och kommande hyreshöjningar vill jag säga följande.

Pensionerna är värdesäkrade och räknas upp i takt med konsumentprisindex. Därigenom får pensionärerna kompensation för inträffade kostnadsökningar, inkl. hyreshöjningar. Dessutom kan pensionärer som har kommunalt bostadstillägg under vissa förutsättningar få kompensation för inträffade hyreshöjningar. Några särskilda åtgärder är därutöver inte planerade för att kompensera pensionärerna för hyreshöjningar.

Anf. 39 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation.

Svaret kan tolkas på två sätt. Den tolkning som ligger närmast till hands är att regeringen inte har för avsikt att fullfölja sitt löfte till pensionärerna om värdesäkrade pensioner och därmed inte kommer att kompensera pensionärerna för hyres- och avgiftshöjningar som inträffar under december månad. Det är möjligt att socialministern tycker att detta är en elak tolkning, men det är svårt att dra några andra slutsatser av texten. Det står klart angivet att några särskilda åtgärder utöver vad regeringen redan gjort inte planeras för att kompensera pensionärerna för hyreshöjningarna. Socialministern väljer alltså att framhålla vad som gjorts tidigare i stället för att avge någon som helst viljeyttring för den närmast kommande tiden.

Den andra tolkningen av interpellationssvaret är att socialministern tiger med tanke på veckans förhandlingar med pensionsorganisationerna. Han är hemlighetsfull som inför en avtalsrörelse. Men förhandlingar med pensionärerna kan inte betraktas som en avtalsrörelse eller ske på samma villkor som en sådan. Det handlar egentligen bara om i vilken utsträckning regeringen är beredd att leva upp till sina löften om värdesäkrade pensioner.

Hyres- och skattehöjningarna i december kommer inte att räknas med när det nya basbeloppet fastställs i november. Det kommer inte heller att räknas med när konsumentprisindex fastställs nästa år i november. Det finns uträkningar som visar att om höjningarna inträffat före den 15 november i år, skulle det ha medfört en ytterligare höjning av basbeloppet med 200 kr. för nästa år. Pensionärerna kommer därför att nästa år förlora mellan 300 och 1 000 kr. beroende på tilläggs pensionens storlek. Sammantaget blir enligt dessa uträkningar hela förlusten för pensionsgruppen 825 milj. kr. Vilka beräkningar har regeringen gjort? Vilket besked kommer ni att ge pensionärerna på den punkten?

När politiker avger löften så har människor rätt att förvänta sig att löftena skall infrias. År 1983 infördes en tillfällig höjning av förmögenhetsskatten. Det var ett gammalt krav från vpk. Borgarna kritiserade det beslutet hårt och uttalade stor skepsis mot regeringens löfte att denna skattehöjning bara skulle gälla under ett år. Nu är det klart att regeringen höll sitt löfte. Finansdepartementet har bekräftat att fr. o. m. nästa år försvinner den tillfälliga förmögenhetsskatten. Det innebär att för förmögenheter mellan 300 000 och 400 000 kr. försvinner skatten helt och hållet. För 400 000 kr. blir minskningen 1 000 kr., och för en förmögenhet på 500 000 kr. minskar skatten med 2 000 kr. Om man har en miljon får man en skattesänkning på 7 000 kr. Det blir sammanlagt 900 milj. kr. i skatteinkomster som regeringen avsäger sig fr. o. m. nästa år.

1982 gav socialdemokraterna ett löfte till pensionärerna. Pensionerna skulle värdesäkras. Det löftet bröts redan förra året. Nu urholkas pensionerna ytterligare, ungefär med samma belopp som förmögenhetsskatten minskar. Jag undrar om socialministern anser att det kan medföra problem, om människor uppfattar detta så, att vissa löften är mer bindande än andra.

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

Om den ekonomiska situationen för vissa ATP-pensionärer

Måndagen den
26 november 1984

Om den ekonomiska situationen för vissa ATP-pensionärer

Anf. 40 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ja, Margó Ingvardsson, nog är reglerna för pensioneringen besvärliga och ibland litet svåra att få folk att förstå, men att de skulle vara så svåra att man kan dra så felaktiga slutsatser som Margó Ingvardsson gör trodde jag ändå inte att de var.

Det är så att pensionärerna kommer att få kompensation för varend tiondel i hyresstegring som har inträffat efter den 15 november, och för de hyresstegringar som inträffat före den dagen får de kompensation redan nu. Jag betraktar inte tolkningen som elak, men nog tyder den dels på okunnighet, dels på det konspiratoriska sinnelag som ofta behåftar kommunister.

Som Margó Ingvardsson känner till eller borde känna till har årets folkpensioner, pensionstillägg, förtidspensioner, handikappersättning och vårdbidrag höjts med ett högre procenttal av basbeloppet än tidigare.

På det sättet har de sämre ställda pensionärerna i år fått ungefär 174 milj. kr. mer än de annars skulle ha fått – någonting som vi i och för sig aldrig har lovat. Men vi genomför det ändå, av rättviseskäl. För nästa år har riksdagen redan bestämt – det borde väl Margó Ingvardsson känna till – att pensionärerna skall få full kompensation för årets alla prisstegringar, även för hyresstegringen. Om prisstegringen ligger på 7 %, får folkpensionärer och förtidspensionärer 186 milj. kr. mer än de annars skulle ha fått, eftersom samma regler skall tillämpas i år som förra året – då vi bestämde beloppen för årets pensioner.

I pressdebatten har några debattörer ondgjort sig över att pensionärerna nästa år får en sju procentig pensionshöjning, medan löntagarna förklarar sig beredda att acceptera en fem procentig löneökning. Det innebär, menar man, att pensionärernas köpkraft, relativt sett, förbättras med ett par procent mer än vad löntagarnas köpkraft gör. Jag tycker emellertid att det är både rimligt och rättvist att pensionärerna får den köpkraftsförstärkningen, med tanke på att pensionärernas pensionshöjning innevarande år är något mindre än löntagarnas lönelöft.

Pensionärerna får alltså ett ganska rejält pensionslyft nästa år. Det innebär naturligtvis stora kostnader för samhället. Visst kan vi önska oss att det skulle vara möjligt att höja pensionerna ännu mera, för naturligtvis är det ekonomiskt bekymmersamt för många pensionärer – om än långt ifrån för alla. Dess värre har vi inga pengar till detta. En sju procentig höjning av pensionerna beräknas kosta 5 300 milj. kr., varav 2 800 milj. kr. faller på budgeten och 2 500 milj. kr. på försäkringen.

Herr talman! Det är emellertid i stor utsträckning tack vare pensionärerna som vi har råd med den här mycket kraftiga utgiftsökningen. Genom att pensionärerna hösten 1982 förklarade sig beredda till samma uppoffringar som löntagarna för att devalveringsoperationen skulle klaras, har Sveriges ekonomi förbättrats över förväntan. Utan den uppoffringen skulle Sverige ha haft ett betydligt sämre ekonomiskt läge. Vi hade dessutom inte haft råd att höja pensionerna med 7 %.

Låt mig sedan, herr talman, klara ut ett par missförstånd. Ett av dem

återkom i Margó Ingvardssons anförande. I pressen och, som sagt, även här i riksdagen talas det om förhandlingar med pensionärerna. Det är naturligtvis inte fråga om regelrätta förhandlingar. Den här regeringen – i motsats till föregående regeringar – har den arbetsmetoden att man före besluten försöker inhämta synpunkter från dem som berörs. Sedan ankommer det självfallet på riksdagen att fatta besluten i fråga.

Det andra missförståndet gäller följande. Man gör gällande att pensionärerna aldrig skall få kompensation för den s. k. devalveringseffekten. Den skall bli för evigt bestående, som det stod att läsa i en Stockholmstidning häromdagen. Men det är helt fel. I regeringens proposition 1983/84:40 – den propositionen bör studeras av många – står det att möjligheterna att kompensera pensionärerna för devalveringseffekten är beroende av den ekonomiska utvecklingen. Med andra ord: om politiken leder till en tillväxt som medger standardförbättringar för olika grupper i det svenska samhället, skall självfallet pensionärerna ha sin del av den standardförbättringen, eftersom de i så hög grad har bidragit till denna.

Anf. 41 MARGÓ INGVAROSSON (vpk):

Herr talman! Socialministern hade förmodligen omdömet om mig klart redan när han skrev svaret på interpellationen. Han hade beslutat sig för att utgå från att jag är okunnig. I stället för att diskutera det svåra problemet med pensionärernas ekonomiska och sociala situation, skriver han ett från sin ministersynpunkt undervisande svar till mig om hur pensionsystemet fungerar. Jag tackar givetvis för den lektionen, men en del av dessa regler kunde jag redan, eftersom jag sitter i socialförsäkringsutskottet.

När det gäller kompensation för de hyreshöjningar som inträffar i december månad tycker jag det är bra att socialministern har klargjort att pensionärerna skall få kompensation för dem. Men problemet är ju att de inte får kompensation för dem under nästa år, utan får vänta till 1986, eftersom höjningarna i december inte kommer med när man fastställer konsumentprisindex i november. Är det inte så? Pensionärerna får alltså vänta ett helt år innan de kan få kompensation för dessa höjningar. Det kan faktiskt innebära problem för pensionärer som har mycket låg ATP.

Jag vill ta ett konkret exempel, för det är svårt när man pratar om pensionärerna som en enhetlig grupp. De har ändå ganska olika villkor sinsemellan.

Jag tar då som exempel en pensionär vars pensionsbesked jag har fått låna. Det är en kvinna med en folkpension på 1 625 kr. Hon är änka, så hon får en del av makens tilläggs-ATP, 1 918 kr. Hon har bostadstillägg och även skatteavdrag, eftersom hon har tilläggs-ATP. Hon får ut 3 237 kr. i månaden. Jag tror inte det är något ovanligt.

Hon har utgifter för hyra på 1 135 kr. och för el på 416 kr. och för telefon och TV på 120 kr. Det blir 1 671 kr. Vidare måste hon äta för 1 000 kr., och hon räknar med 60 kr. för färdtjänst. När hon har betalat sina fasta utgifter blir det kvar 446 kr. i månaden, och det skall räcka till allt det andra. Hon är 67 år och har litet problem med tänderna. Hon behöver gå till tandläkare,

Om den ekonomiska situationen för vissa ATP-pensionärer

men det är ganska dyrt nu för tiden att få proteser justerade osv. Det handlar också om hårfrisörska och fotvård. Hon har fått avsäga sig hemsamarit – när taxorna inom hemtjänsten höjdes hade hon inte råd med det längre.

Det är svårt att förklara för denna kvinna att pensionärerna som grupp har fått det så mycket bättre. Hon har också svårt att se hur hon skall kunna kompensera sig för de höjningar som inträffar under december månad, som hon får vänta ända till 1986 för att få kompensation för.

Jag tror inte, socialministern, att man behöver ha ett särskilt konspiratoriskt sinnelag för att kunna se parallellen här. Regeringen säger visserligen att landets ekonomiska situation är god nu. Men det är ju så att man har råd att avstå från förmögenhetsskatter på nästan en miljard men inte har råd att kompensera pensionärerna för de höjningar som de drabbas av i december som inte ger utslag i basbeloppet. Man behöver inte vara särskilt konspiratorisk för att dra den parallellen. Jag undrar om inte pensionärsorganisationerna också kommer att göra det när veckans samtal inträffar.

Anf. 42 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har redan sagt att jag är pinsamt medveten om att många pensionärer lever i små omständigheter, och ingen skulle högre än jag önska att vi kunde höja pensionerna mer än vad som nu är möjligt. Den änka som Margó Ingvardsson talar om får ändå pensionen höjd med mer än 2 000 kr., om prisstegringen blir 7%. Sedan vet Margó Ingvardsson, som sitter i socialförsäkringsutskottet, att i systemet har vi nu byggt in ett förskott, dvs. en kompensation för väntade prisstegringar som motsvarar ungefär 4%.

Jag ber, herr talman, att få ta tillbaka min tidigare förmodan att Margó Ingvardssons vantolkning av mitt svar berodde på okunnighet. Eftersom hon sitter i socialförsäkringsutskottet måste vantolkningen tillskrivas någon annan mänsklig egenskap.

Anf. 43 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Oavsett vad socialministern anser om mig, anser pensionärsorganisationerna att den höjning som skall ske av basbeloppet med utgångspunkt i konsumentprisindex inte är tillräcklig. De kräver, för att de skall anse sig kompenserade, upp till 10%. Det är alltså inte min utan pensionärsorganisationernas uträkning.

Jag kan förstå att socialministern inte vill kommentera detta att regeringen avstår från att ta ut skatt på stora förmögenheter under nästa år. Jag antar i alla fall att socialministern känner på sig att detta kommer att medföra vissa problem, att staten anser sig ha råd att avstå från att ta in 1 miljard i skatt på stora förmögenheter. Men regeringen säger att den har svåra ekonomiska problem när frågan om kompensation till pensionärerna skall diskuteras. Det måste bli ett dilemma för socialministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1984/85:26 om ändrade rutiner vid utbetalning av pension i vissa fall

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

Anf. 44 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Lennart Brunander har frågat om regeringen är beredd att vidta åtgärder med anledning av de problem med skatteberäkning som kan uppstå när en pension betalas ut retroaktivt över ett årsskifte.

Av de pensionsärenden som föranleder retroaktiva utbetalningar utgör förtidspensions- och sjukbidragsärenden den helt dominerande delen. Dessa ärenden kräver ett omfattande utredningsarbete innan beslut kan fattas. Därför är det i praktiken omöjligt att undvika att beslutet även omfattar retroaktiv tid. I de flesta fall har dock sjukpenning betalats ut under tiden, vilket gör att det efter avdrag för sjukpenning inte blir någon utbetalning för retroaktiv tid eller att utbetalningen blir på ett lågt belopp.

För övriga pensionsförmåner är de retroaktiva ärendena av betydligt mindre omfattning när det gäller både antalet och retroaktivtidens längd, och de föranleds oftast av att ansökningen kommer för sent.

Det finns därför små möjligheter att lösa det här problemet genom att förändra handlägningsrutinerna hos försäkringskassan.

En möjlighet att motverka de negativa effekter som kan uppstå vid retroaktiva utbetalningar är att underrätta pensionstagaren om i vilken mån utbetalningsbeloppet avser tidigare år och om möjligheterna att få detta beaktat vid taxeringen. Detta görs redan nu om beloppet överstiger 15 000 kr., vilket är det minimibelopp som skattelagstiftningen kräver för att få rätt att flytta inkomsten till tidigare år.

När det gäller beräkningen av extra avdrag kan emellertid även lägre belopp beaktas. I sådana fall får pensionären inte motsvarande underrättelse.

Enligt vad jag erfarit har riksförsäkringsverket för avsikt att ta upp en diskussion med riksskatteverket om utökade och förbättrade rutiner på detta område.

Anf. 45 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Bakgrunden till den här frågan är det faktum att ett antal pensionärer som ansöker om pension under senare delen av året får en retroaktiv ersättning som de sedan får skatta för det året. Det gör att man ekonomiskt förlorar en del. Detta gäller för förtidspensioner, hustrutillägg och änkepensioner.

Av svaret framgår det att för en hel del av dessa människor betyder inte detta särskilt mycket, eftersom de får sjukersättning som sedan dras av. Vidare framhålls att de som blir över inte är så förfärligt många. Jag vet inte hur många de är, men jag tycker egentligen inte att det är så förfärligt intressant hur många de är. Det är en orättvisa mot dessa pensionärer, och den orättvisan tycker jag att man borde göra allt man kan för att undanröja.

Det som händer är att dessa pensionärer får en högre skatt – progressiviteten blir helt enkelt högre när man får pengarna på ett år. Men framför allt,

Om ändrade rutiner vid utbetalning av pension i vissa fall

Måndagen den
26 november 1984

Om ändrade rutiner vid utbetalning av pension i vissa fall

och det tas även upp i svaret, får detta betydelse för de avdrag som en pensionär kan göra för nedsatt skatteförmåga. Har man 5 000 kr. i intäkt blir avdraget som man får göra 2 200 kr. mindre. Har man 10 000 kr. i intäkt blir det 4 000 kr. mindre, och har man 15 000 kr. i intäkt blir det 6 000 kr. mindre. Det gör alltså att dessa människor får en högre skatt, och för pensionärer betyder de här pengarna faktiskt ganska mycket.

Jag tycker inte att det är acceptabelt att pensionärer på det här sättet blir lidande av att riksförsäkringsverket underlåter att ge pensionärerna information. Det gäller dels informationen om de möjligheter man har, dels informationen om hur den här inkomsten, som man har fått tillagd på pensionen, är fördelad på olika år.

I slutet av svaret står det ganska klart att riksförsäkringsverket kommer att göra något åt detta. Det är jag mycket glad för. Jag är tacksam om denna interpellation har fått riksförsäkringsverket att ta detta steg, eftersom det är mycket angeläget att man gör det. Jag tycker att det borde gå ganska snabbt att göra något, eftersom det inte handlar om särskilt många fall. Därför borde det inte heller vara alltför krångligt att när man skickar ut beskedet till pensionärerna även tala om hur stor del av pengarna som rör ett tidigare år. Det borde gå ganska snabbt.

Jag skulle avslutningsvis också vilja ställa några frågor till socialministern: Hur många pensionärer handlar det om? Är det tusentals pensionärer, vilket jag förmodar att det är, eller är det ännu fler? Hur lång tid kommer det att ta innan man har klarat av dessa diskussioner? För min del tycker jag att man borde ha klarat av dem så att det nya systemet borde kunna gälla från den 1 januari 1985.

Det finns en passus i svaret som jag är litet fundersam över. Det står där att problemet i många fall beror på att ansökningen har kommit in för sent. Vad avser socialministern med den passusen? Är det meningen att den pensionär som har varit försumlig och kommit in sent med ansökan skall skylla sig själv eller skall straffas för detta? Egentligen är det tillräckligt straff att man fått vänta längre på pengarna än man skulle ha behövt annars. Alla skall behandlas lika, oavsett detta, när det gäller beskattningen av pengarna. Jag skulle vara tacksam om socialministern ville kommentera dessa frågor.

Anf. 46 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar självfallet Lennart Brunanders uppfattning att det gäller att komma till rätta med den här orättvisan, även om det inte skulle vara så många som har drabbats av den. Jag vet uppriktigt sagt inte hur många det är, men nog är det något tusental.

Jag vill bara säga, och det får gälla som svar på frågorna, att sedan svaret skrevs – det var nu ganska länge sedan – har avsikten att föra detta samtal omsatts i praktisk handling. Man har haft ett sammanträde, och jag har en förhoppning att problemet skall lösas. Det är det viktiga. Vi får återkomma till debatten då lösningen föreligger.

Anf. 47 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Efter detta kompletterande besked kan jag inte annat än säga att jag är nöjd och belåten med socialministerns sätt att svara och även med socialministerns syn på denna fråga. Jag hoppas att man snabbt skall komma fram till ett resultat, och jag är glad över att interpellationen har kunnat vara till nytta.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:215 till kulturutskottet

1984/85:216–218 till skatteutskottet

1984/85:219 yrkandena 1–3 till socialförsäkringsutskottet
yrkandena 4–6 till socialutskottet

1984/85:220 yrkandena 2 och 4 till socialförsäkringsutskottet
yrkandena 1 och 3 till socialutskottet

1984/85:221 yrkandena 2 och 4 till socialförsäkringsutskottet
yrkandena 1 och 3 till socialutskottet

1984/85:222 till socialutskottet

1984/85:223–225 till finansutskottet

13 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1984/85:7 och 10

Finansutskottets betänkanden 1984/85:3–5

Skatteutskottets betänkanden 1984/85:3 och 12–14

Justitieutskottets betänkande 1984/85:6

Lagutskottets betänkande 1984/85:9

Försvarsutskottets betänkanden 1984/85:1–3

Utbildningsutskottets betänkande 1984/85:4

Jordbruksutskottets betänkanden 1984/85:10 och 11

14 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1984/85:92 Ändring i lagen (1984:502) om exportdepositioner för skogsprodukter

15 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:226 av *Rune Torwald* och *Lennart Brunander*

Ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa, m. m. (prop. 1984/85:29)

1984/85:227 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

1984/85:228 av *Kjell Johansson m. fl.*

1984/85:229 av *Stig Josefson m. fl.*

Beskattnings av vissa utländska forskare (prop. 1984/85:76)

Nr 36

**Måndagen den
26 november 1984**

Om ändrade rutiner vid utbetalning av pension i vissa fall

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

*Meddelande om in-
terpellation*

1984/85:230 av Karin Söder och Pär Granstedt

1984/85:231 av Rune Ångström m. fl.

1984/85:232 av Lars Werner m. fl.

1984/85:233 av Per Petersson m. fl.

Ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, m. m. (prop.
1984/85:82)

16 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 26 november

1984/85:72 av Göte Jonsson (m) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om genomförandet av Dagmaröverenskommelsen:

Vid den riksdagsdebatt som föregick det s. k. Dagmarbeslutet den 5 juni 1984 sade statsrådet Gertrud Sigurdsen bl. a. följande:

”Jag utgår ifrån att sjukvårdshuvudmännen känner sitt ansvar och kommer att följa hälso- och sjukvårdslagen, som innebär att de är ålagda att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt sina invånare. Det finns därför ingen som helst anledning att tro – för det är bara tro, inget vetande – att landstingen skulle vilja avskaffa all den verksamhet som de fritidspraktiserande läkarna bedriver. I så fall måste de erbjuda annan vård i stället.”

Enligt skilda rapporter har nämligen många sjukvårdshuvudmän ställt sådana krav som innebär att huvuddelen av de fritidspraktiserande läkarna inte får något avtal.

Fritidspraktikerna, och även en del andra privat verksamma läkare, har fått ”avskedsbrev” när det gäller rätten att få ersättning från sjukförsäkringen för patienterna. Många av dessa läkare har gjort investeringar i sin privatpraktik, som nu inte kan utnyttjas, med stora ekonomiska problem som följd.

Försöken att genomföra det av oss moderater hårt kritiserade Dagmarbeslutet präglas av krångel och bristande konsekvens. Man får rent av intrycket att det råder förvirring. I första hand drabbas patienterna, och även de utsatta läkarna har en svår situation. Vad skall de svara sina patienter som undrar om de kan fortsätta hos sin doktor? Vilket råd skall man ge patienterna när de förlorar möjligheten att besöka sin egen läkare, som de själva valt och som känner sina patienter och som ger trygghet?

Jag vill fråga statsrådet Sigurdsen:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta i syfte att öka hänsynen till patienternas önskemål att även i fortsättningen få tillgodoräkna sig sin rättmätiga del i sjukförsäkringen oberoende av vilken läkare de anlitar?

17 § Meddelande om frågor

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

Meddelades att följande frågor framställdes

Meddelande om
frågor

den 26 november

1984/85:248 av *Ingrid Sundberg* (m) till utrikesministern om svårigheterna för journalister att få visum till Tjeckoslovakien:

Nobelpristagarna i litteratur uppmärksammas över hela världen, och massmedia brukar medverka till att sprida kännedom om pristagarnas personligheter och åsikter. Reportrar från TV och svenska tidningar har emellertid nu vägrats inresetillstånd till Tjeckoslovakien för att intervjua årets litteraturpristagare Jaroslav Seifert.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder ämnar utrikesministern vidta för att dessa beslut må upphävas?

1984/85:249 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till utrikesministern om svårigheterna för journalister att få visum till Tjeckoslovakien:

Den massmediala friheten är tyvärr begränsad i många länder. Nyligen blev ett reportageteam från Sydsvenska Dagbladet i Malmö vägrat visum till Tjeckoslovakien. Reportageteamet skulle göra en intervju med årets nobelpristagare i litteratur, Jaroslav Seifert.

Avser utrikesministern vidta några åtgärder med anledning av nämnda situation?

1984/85:250 av *Björn Samuelson* (vpk) till kommunikationsministern om fortsatt persontrafik på järnvägssträckan Kristinehamn–Lesjöfors:

Sommarens turistsatsning på Inlandsbanan blev en stor framgång även i de södra delarna. Det gav drygt 80 000 gästnätter, olika fördelade på orterna, men med ca 3 000 i Kristinehamn. En viss optimism och framtidstro följde också med, och förberedelserna för kommande somrar är i full gång. Man kan inte utesluta en satsning även på vinterturism i framtiden, bl. a. eftersom det finns ett växande intresse ute i Europa. Frågan om persontrafik på linjen Kristinehamn–Lesjöfors behandlas just nu och kommer snart att avgöras. Utgången av detta avgör framtida turistsatsning på Inlandsbanans södra del.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att medverka till fortsatt persontrafik på sträckan Kristinehamn–Lesjöfors och därigenom också stärka en fortsatt turistsatsning på Inlandsbanan?

Nr 36

Måndagen den
26 november 1984

18 § På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 15.16 att ajournera sina förhandlingar till kl. 17.00, då tiden utgick för avgivande av motioner med anledning av proposition 1984/85:85.

19 § Då förhandlingarna återupptogs kl. 17.00 anmäldes
Motionerna

1984/85:234 av *Kjell Mattsson m. fl.*

1984/85:235 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

1984/85:236 av *Margó Ingvardsson m. fl.*

1984/85:237 av *Kerstin Ekman* och *Olle Grahn*

Ändringar i bestämmelserna om räntebidrag till följd av fastighetsskatten
m. m. (prop. 1984/85:85)

Motionerna hänvisades omedelbart till utskott enligt följande:

1984/85:234 yrkande 1 till bostadsutskottet

yrkande 2 till socialförsäkringsutskottet

1984/85:235 yrkande 1 till bostadsutskottet

yrkande 2 till socialförsäkringsutskottet

1984/85:236 till socialförsäkringsutskottet

1984/85:237 yrkande 1 till bostadsutskottet

yrkande 2 till socialförsäkringsutskottet

20 § Kammaren åtskildes kl. 17.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert